

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра української мови**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Голова приймальної комісії,
ректор Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна**

Віль БАКІРОВ

“ 08 ” _____ 2021 р.

**ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
з української мови
для вступників на навчання для здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 Філологія
спеціалізація Українська мова**

Харків – 2021

Пояснювальна записка

Програму призначено для вступників до аспірантури при кафедрі української мови ХНУ імені В.Н. Каразіна за спеціальністю 10.02.01 – українська мова.

Вступний екзамєн до аспірантури має на меті визначити рівень професійної підготовки вступника до аспірантури, обсяг та глибину його знань української мови, володіння теоретико-поняттєвим апаратом, з'ясувати спроможність абітурієнта критично осмислювати стан розроблення обраної наукової теми дисертаційного дослідження.

Знання з української мови в межах програми передбачають розуміння історичних етапів розвитку української мови, зв'язку мови з історією та культурою народу, системної зумовленості мовних явищ.

Передумовою складання вступного іспиту до аспірантури є подання переліку власних наукових публікацій здобувача, а також реферату за темою наукового дослідження. Обсяг реферату не повинен перевищувати 30 сторінок.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВСТУПНИКІВ ДО АСПІРАНТУРИ

Вступник до аспірантури за спеціальністю 035 «Філологія» (предметний напрям – українська мова) повинен:

- знати сучасний стан розроблення загальнотеоретичних та прикладних питань розвитку та функціонування української мови;
- розуміти базові тенденції мовного розвитку, характеризувати специфіку взаємодії екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників, що зумовлюють статику та динаміку мовної системи;
- уміти узагальнювати проблемні ситуації та визначати перспективні напрямки наукового аналізу мовних явищ, критично осмислювати вироблені в лінгвістиці наукові концепції й демонструвати потенційну здатність розробляти та обґрунтовувати методологію й методику дослідження актуальних наукових проблем;
- володіти науковою мовою, вміти створювати наукові тексти різножанрової приналежності.

ВСТУПНИЙ ЕКЗАМЕН З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступний екзамєн зі спеціальності 035 – *філологія*, предметний напрям – *українська мова* для здобувачів за екзаменаційними білетами і складається із 2-х блоків:

Блок 1 містить такі частини:

Частина 1 – *теоретична*: охоплює питання структури та системи української мови фонетики/фонології, лексикології, фразеології, семасіології, морфеміки, словотвору та морфології, синтаксису. Максимальна кількість балів – **25**.

Частина 2 – *теоретична*: містить питання, що стосуються історії української мови та історії української літературної мови. Максимальна кількість балів – **25**.

Частина 3 – *теоретична*: охоплює питання діалектології (соціальних та територіальних діалектів) та питання стилістики сучасної української мови. Максимальна кількість балів – **20**.

Частина 4 – *практична*: передбачає проведення комплексного лінгвістичного аналізу речення. Максимальна кількість балів – **30**.

Усього -**100 балів**

Блок 2 – опис *дослідницької пропозиції* у жанрі наукового повідомлення. Максимальна кількість балів – **100**.

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка з вступного випробування складає не менше 50 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ

Критеріями оцінювання теоретичних питань є:

- 1) володіння теоретико-поняттєвим апаратом та знання лінгвістичних концепцій (фонетика, фонологія, лексикологія, морфеміка, морфологія, синтаксис, стилістика);
- 2) точність, повнота та системність висвітлення питання;
- 3) належна теоретична аргументованість положень і ілюстрація переконливими прикладами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Базовими критеріями оцінювання практичних завдань є:

- 1) правильність і повнота виконання завдання;
- 2) здатність розглядати мовне явище в його історичній ретроспективі;
- 3) уміння застосовувати теоретичні знання під час аналізу мовних явищ

ОЦІНКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПРОПОЗИЦІЇ

Оцінювання дослідницької пропозиції здійснюється за такими критеріями:

- 1) знання історії проблеми та стану її наукового розроблення;
- 2) актуальність;
- 3) практична та теоретична значущість;
- 4) наукова новизна;
- 5) евристичний підхід до висвітлення наукової проблеми;
- 6) знання базових теоретичних понять, методів та методології наукового аналізу.

Вимоги змісту підготовки здобувачів, сформульовані у термінах результатів навчання	Бали	Оцінка
<u>Максимально повна відповідність вимогам до змісту і форми відповіді:</u> здобувач повністю розкриває питання; демонструє вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати і критично узагальнювати наукові напрями; знає і адекватно використовує наукову літературу, у т.ч. новітню; здатен обґрунтувати вибір оптимальних дослідницьких підходів, знає методики аналізу і вміє їх використовувати у власному дослідженні, у т.ч. в умовах неповної/недостатньої інформації. Аргументовано, логічно й послідовно висловлює свої думки, адекватно користується термінологією науки, переконливо подає свою відповідь.	90 – 100	Відмінно
<u>Переважаюча відповідність вимогам до змісту і форми відповіді:</u> здобувач повністю розкриває питання; демонструє вміння аналізувати, порівнювати, класифікувати наукові напрями; знає і адекватно використовує наукову літературу, у т.ч. новітню; знає провідні дослідницькі підходи, методики аналізу і вміє їх використовувати у власному дослідженні. Аргументовано, логічно й послідовно висловлює свої думки, адекватно користується термінологією науки. Втім допускає несуттєві неточності.	80 – 89	Добре
<u>Достатня відповідність вимогам до змісту і форми відповіді:</u> здобувач розкриває провідні аспекти питання ; демонструє вміння аналізувати і класифікувати провідні наукові напрями; знає основну наукову літературу, у т.ч. новітню; знає дослідницькі методи і методики аналізу і частково вміє їх використовувати у власному дослідженні. Висловлює свої думки здебільш аргументовано, логічно й послідовно, однак не має достатніх знань та вмінь для критичного узагальнення теоретичних засад, формулювання висновків і допускає несуттєві неточності	70 – 79	Добре
<u>Неповна відповідність вимогам до змісту та/або форми відповіді:</u> поверхове й фрагментарне володіння проблематикою, нездатність до аргументованого, логічного й послідовного розкриття питання.	50 – 69	Задовільно
Невідповідність вимогам до змісту та форми відповіді	1 – 49	Незадовільно

ПРОГРАМА ВТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВСТУП

Сучасна українська літературна мова як предмет наукового вивчення. Українська мова – національна мова українського народу. Місце української мови серед мов світу. Літературна мова як форма загальнонародної мови. Ознаки та форми існування української літературної мови. “Українська літературна мова” і “національна мова”. Літературна мова й діалект.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ.

1. Лексикологія як самостійна мовознавча дисципліна. Об’єкт і предмет лексикології та її завдання.

2 Основні етапи становлення та розвитку української лексикології XIX – поч. XXI ст. Зв’язок лексикології з іншими мовознавчими дисциплінами.

3. Слово як предмет лексикології. Поняття про слово. Основні терміни семасіології (лексема, семема, сема, лексико-семантичний варіант, звуження, розширення та зміщення значення).

4. Лексичне і граматичне значення слова. Граматична форма і граматична категорія. Структура лексичного значення слова.

5. Лексичне значення як об’єкт типологічної класифікації. Критерії виділення типів лексичних значень. Типи лексичних значень та їх характеристика.

6. Полісемія і моносемія. Природа багатозначності та її функції в мові. Пряме і переносне значення слова. Види перенесень.

7. Конструкції полісемії. Семантичні структури багатозначних слів. Метафора і метонімія як чинники формування переносного значення слова. Значення слова і вживання.

8. Парадигматичні зв’язки у лексиці. Синонімія як один із різновидів парадигматичних зв’язків. Основні підходи до вивчення синонімії. Критерії синонімічності. Визначення поняття синонімії. Лексична синонімія. Джерела і причини виникнення синонімів. Типи синонімів. Синонімічний ряд і його будова. Функції синонімів. Евфемізми та перифрази.

9. Поняття про антонімію. Логічна основа антонімії. Критерії антонімічності лексичних одиниць. Семантичні типи лексичних антонімів. Структурні типи лексичних антонімів. Повна і неповна антонімія. Енантіосемія та оксюморон.

10. Омонімія як мовне явище. Лексична омонімія: визначення, критерії розпізнавання лексичних омонімів. Типи омонімів. Класифікація омонімів за походженням. Омогрупа. Джерела та шляхи розвитку лексичних омонімів. Відображення омонімії у словниках. Явище паронімії в українській мові.

11. Проблеми диференціації лексичного складу сучасної української мови з погляду походження. Успадкована лексика сучасної української мови. Індоевропейська лексика у складі сучасної української мови. Праслов’янська (спільнослов’янська) лексика у складі сучасної української мови. Власне українська лексика. Успадкована лексика як джерело збагачення лексичного складу сучасної української мови. Успадкована лексика як чинник формування національної мовної картини світу.

12. Запозичена лексика в сучасній українській мові. Основні джерела запозичень. Шляхи запозичень. Етапи засвоєння запозичених слів і семантичні процеси, що їх супроводжують. Безпосередні й опосередковані запозичення. Структурні типи запозичених слів, їх фонетичні й граматичні особливості в українській мові. Класифікація запозичень за походженням.

13. Запозичення зі старослов'янської, латинської, грецької мов, тюркських, германських, польської, французької, англійської та інших мов. Тематична характеристика запозиченої лексики. Особливості освоєння запозичених слів. Тематичні групи запозичень. Інтернаціоналізми у складі української лексики, їх ознаки та стилістичні функції.

14. Стилiстична диференціяція лексики. Поняття про стильову диференціяцію лексики. Експресивно-стилiстична характеристика української лексики. Мiжстилiсова, стилiстично нейтральна лексика. Стилiстично забарвлена лексика, екзотизми, варваризми як рiзновиди книжної лексики. Стилiстичнi особливостi використання застарiлої лексики в мовi художньої лiтератури. Стилiстичнi можливостi iншомовної лексики.

15. Склад української лексики за сферою її вживання. Лексика кодифікована й некодифікована, загальнонародна й регіональна або соціально обмеженого використання. Лексика, територіально обмежена в ужитку (діалектизми), аспекти її вивчення. Просторіччя. Жаргонна лексика й літературна мова. Жаргон. Жаргонізми, вульгаризми, арготизми. Термінологічна лексика. Наукова та виробничо-технічна термінологія. Сфери поширення й функції термінів. Поняття терміносистеми. Джерела терміноутворення. Взаємодія науково-технічної термінології із загальноновживаною лексикою в сучасній українській мові. Професіоналізми, їх характеристика, функції, використання.

16. Активна і пасивна лексика в сучасній українській літературній мові. Причини архаїзації та неологізації лексики. астарілі слова: історизми, архаїзми та їх різновиди. Неологізми як засіб збагачення словникового складу сучасної української мови Різновиди неологізмів: словотвірні, запозичені, утворені в результаті семантичного розвитку слів. Загальномовні неологізми: комунікативне призначення, функції, частота вживання. Терміни-неологізми.. Перехід лексики від активно вживаної до обмеженої у вживанні і навпаки. Оказіоналізми. Словники нових слів та значень.

17. Предмет і завдання фразеології як науки про усталені звороти. Спільні й відмінні риси слова і фразеологізму. Співвідношення між лексичним значенням слова і значенням фразеологізму. Семантика, структура й лексичний склад фразеологізмів. Однозначність і багатозначність фразеологічних одиниць. Синонімія, антонімія, омонімія фразеологічних одиниць. Аспекти вивчення фразеологізмів: семантичний, синтаксичний, морфологічний, лексичний, стилістичний, генетичний. Питання класифікації фразеологічних одиниць. Семантична, структурна, генетична та інші класифікації. Джерела української фразеології. Типи фразеологізмів за походженням (питомі, запозичені, фразеологічні кальки, напівкальки). Тематичні групи фразеологізмів. Крилаті вислови та їх стилістичні функції. Штампи, кліше.. Фразеологічні словники та словники крилатих висловів.

18. Предмет і завдання лексикографії.. Історичні витоки української лексикографії. Основні тенденції розвитку української лексикографії на сучасному етапі. Словники як одне з джерел вивчення української лексики. Типи словників. Комплексні (енциклопедичні) й аспекти (галузеві) словники, їх призначення та зміст. Лінгвістичні словники та їх види (одномовні, двомовні, багатомовні). Основні лінгвістичні словники: тлумачні словники; аспекти лінгвістичні словники (синонімів, омонімів, антонімів, паронімів; неологізмів, іншомовних слів; діалектні; фразеологічні; словники мови письменників; ономастичні (антропонімічні, топонімічні); скорочень; труднощів; орфографічні, орфоепічні; частотні; зворотні; граматичні; морфемні; словотворчі; етимологічні, історичні, діалектні та ін.). Структура словників різних видів: принцип добору лексики, розташування слів, словникових статей; будова словникової статті. Проблеми і перспективи розвитку української лексикографії.

ФОНЕТИКА

1. Предмет і завдання фонетики сучасної української мови. Поняття про звукові одиниці сучасної української літературної мови. Аспекти дослідження звуків сучасної української літературної мови. Звуки української мови з погляду їх словорозрізнявальної і форморозрізнявальної функцій як об'єкт вивчення фонології. Співвідношення між

фонетикою і фонологією. Методи дослідження звуків. Місце фонетики серед інших лінгвістичних дисциплін. Зв'язок фонетики з іншими мовознавчими дисциплінами.

2. Учення про фонему в сучасному мовознавстві. Співвідношення між буквами, фонемами і звуками.

3. Функції фонему. Основні аспекти вивчення фонему. Фонема та її алофони. Звукові поля фонему. Принципи фонетичної та фонематичної транскрипцій.

5. Характеристика голосних фонем сучасної української мови. Артикуляція та акустичні характеристики голосних. Місце і спосіб творення голосних. Наголошеність. Лабіалізація. Ступінь напруження. Звукові поля голосних фонем.

6. Характеристика приголосних фонем сучасної української мови. Артикуляція та акустичні характеристики приголосних. Місце і спосіб творення приголосних. Ступінь пом'якшення. Звукові поля приголосних фонем.

7. Явище акомодатії голосних і приголосних звуків. Поняття акомодатії. Акомодатія голосних. Акомодатія приголосних.

8. Асиміляція голосних і приголосних звуків. Поняття асиміляції. Характеристики асиміляції. Дистантна асиміляція голосних. Різновиди та умови регресивної асиміляції приголосних: за дзвінкістю, за глухістю, за м'якістю, за твердістю, за місцем творення, за способом творення. Прогресивна асиміляція приголосних. Контактна та дистантна асиміляція приголосних. Випадки асиміляції приголосних, закріпленої на письмі.

9. Явище дисиміляції голосних і приголосних звуків. Поняття дисиміляції. Характеристика та умови дисиміляції звуків в українській мові. Асиміляція приголосних, закріплена на письмі.

10. Чергування голосних і приголосних у сучасній українській мові. Історичні та позиційні чергування: передумови виникнення. Історичні та позиційні чергування голосних. *Чергування* | О |, | Е | з | І |: а) історична довідка про виникнення цього чергування; б) чергування | О |, | Е | з | І | при словозміні; в) чергування | О |, | Е | з | І | при словотворенні; г) відхилення в чергуванні цих фонем. *Чергування* | О |, | Е | з нульовою фонемою. *Чергування* | О |, | Е | після шиплячих та j: а) історична довідка; б) закономірність цього чергування в сучасній українській мові; в) випадки порушення правил вживання О, Е після шиплячих та j. *Чергування* | И | з | О | у фонемосполученнях | РИ |, | ЛИ |, | РО | ЛО|. Історичні та позиційні чергування приголосних. *Чергування приголосних*. *Чергування* | Г |, | К |, | Х | – | Ж |, | Ч |, | Ш | – | З |, | Ц |, | С | як наслідок першої та другої перехідних палаталізацій. *Чергування* | Д | – | ДЖ |, | Т | – | Ч |, | З | – | Ж |, | С | – | Ш |, | ЗД | – | ЖДЖ | тощо в дієслівних формах. *Чергування* губних у сполученнях *губний* + *Л* та *губний* + *j*. Зміна приголосних при творенні слів за допомогою суфіксів – *ськ(ий)*, – *ств(о)*, – *ин(а)*.

11. Явища подвоєння та подовження, спрощення та стягнення, редукції та соноризації. Лабіовеляризація.

12. Подвоєння приголосних. Подовження як наслідок прогресивної асиміляції приголосних. Історичні передумови спрощення приголосних. Явища стягнення, редукції, соноризації та лабіовеляризації.

13. Явища протези, епентези, метатези в сучасній українській мові. Історичні передумови та характеристика явищ протези, епентези, метатези в українській мові.

14. Склад як фонетичне явище. Визначення складу. Теорії складу. Експіраторна теорія складоподілу. Теорія сонорності. Теорія м'язового напруження. Складотворчі властивості звуків. Характеристика складу... Фонетичні та орфографічні склади. Основні закономірності складоподілу. Типи складів. Морфемне членування слова і складоподіл. Наголос і його роль у розрізненні слів та їхніх форм.

15. Наголос у сучасній українській мові. Визначення та характеристика наголосу. Основне та побічне наголошування. Енклітики та проклітики. Функції наголосу. Особливості українського наголошування. Роль інтонації в мовленні.

16. Поняття про орфоепію. Норми української літературної вимови. Короткі відомості з історії становлення орфоепічних норм. Орфоепічна норма і варіант. Орфоепічні норми в системі українського вокалізму. Орфоепічні норми в системі українського

консонантизму. Орфоепічні норми в системі акцентуації. Типи вимовних помилок, причини їх виникнення.

17.Графіка сучасної української літературної мови. Графіка української мови. Поняття графеми. Український алфавіт, його друкована та писана форми. Інші знаки, що використовуються в українському алфавіті. Співвідношення між літерами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Позначення м'якості приголосних на письмі. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа.

18.Орфографія як розділ мовознавчої науки. Співвідношення орфографії з графікою та орфоепією. Принципи української орфографії. Поняття орфограми та її різновиди. Короткі відомості з історії української орфографії. Сучасний український правопис.

МОРФЕМІКА

1. Поняття про морфему, морфи й аломорфи; про морфи-варіанти та суплетивні морфи. Основні ознаки в дефініції морфеми. Типи морфем: 1) за роллю в слові - кореневі (вільні і зв'язані) та афіксальні, 2) за місцем у слові (для афіксальних) - префікси, інтерфікси, суфікси, постфікси, флексії; поняття про субморфи; 3) за значенням – словотвірні та несловотвірні (формотвірні або словозмінні); 4) за маніфестацією – матеріально виражені та нульові (нульова флексія, нульовий суфікс), 5) морфеми питомі і запозичені; 6) морфеми продуктивні і непродуктивні. Поняття уніфіксів. Графічні позначення морфем. Теоретичне і практичне значення морфеміки. Загальна характеристика морфемних словників. Наукова морфеміка і шкільний підручник.

2. Поняття про основу слова. Значення основи в аспекті значеннєвості, формотворення і словотворення. Структурні типи основ: похідні і непохідні, членовані і нечленовані, перервані й суцільні. Історичні чергування в основі слова.

3. Поняття про корінь як основну й обов'язкову частину слова. Історичні чергування звуків, варіювання кореня. Вільний і зв'язаний корінь, принципи виділення кореня. Опрощення. «Далека» і «близька» етимологія слова. Як вирішується в морфемних і словотвірних словниках питання про межі смислової спорідненості спільнокореневих слів. Унікальний корінь. Ступені членованості слів.

4. Феномен словотвірного значення префікса. Інвентар питомих і запозичених префіксів. Багатозначність, омонімія, синонімія, антонімія префіксів. Типи префіксів за функцією: словотвірні, несловотвірні, так звані «історичні» (у похідних, непохідних, у словах, що зазнали опрощення).

5. Поняття про суфікс. Словотвірні і формотвірні (граматичні) суфікси. Принципи виділення суфіксів у похідних словах. Поняття про інтерфікси, субморфи. Суфіксальна багатозначність, синонімія, омонімія.

6. Склад інтерфіксів та їхня функція. Проблеми виділення та визначення в сучасній науковій літературі. Морфемний статус постфікса: позиція у слові, функціональна роль, значення. Склад постфіксів. Поняття про закінчення. Правило виділення закінчень. Типи закінчень: субстантивні, ад'єктивні, особові флексії дієслова, нульові закінчення. Типи парадигм і типи відмін. Категорії слів, що не мають закінчень. Значення флексій. Багатозначність та омонімія флексій.

7. Опрощення (повне й часткове), причини опрощення. Ускладнення основи. Перерозклад. Декореляція.

СЛОВОТВІР

1. Пізнавальне і дидактичне значення вивчення словотвору. Непохідні слова (симплекси) і похідні - деривати: різна роль у пізнанні і відображенні світу. Словотвірні процеси як відображення систематизувальної роботи людського мислення

2. Словотвірно мотивовані слова та їхні ознаки. Відношення мотивації, напрямок мотивації, критерії встановлення напрямку мотивації. Явище множинної (неєдиної)

мотивації. Розходження формальної і семантичної мотивації. Фразеологізація значень похідних. Черезступенева мотивація. Поняття словотвірної пари. Словотвір і формотворення.

3. Поняття твірної основи та словотвірного форманта – основних складників словотвірного аналізу. Правило виділення твірної основи. Види твірної основи (нечленована і непохідна; членована і непохідна; членована і похідна). Словотвірний формант у вузькому (робочому) і широкому (науковому) розумінні.

4. Поняття словотвірного типу. Параметри опису словотвірного типу Пізнавальна цінність поняття “словотвірний тип”. Продуктивність - непродуктивність, формальна і семантична регулярність словотвірного типу. Узуальне й оказіональне словотворення.

5. Словотвірне значення в зіставленні з лексичним і граматичним значеннями. Словотвірне значення в словотвірній парі і в словотвірному типі. Синтаксична деривація і лексична деривація з точки зору словотвірного значення. Словотвірні значення – мутаційні, модифікаційні, транспозиційні. Різна роль словотвірного значення у формуванні лексичного значення слова. Поняття внутрішньої форми. Фразеологізація словотвірного значення. Пізнавальна цінність поняття словотвірного значення для оволодіння мовою як системою.

6. Поняття словотвірного ланцюжка, дериваційного кроку. Відношення мотивації, ступінь мотивованості. Поняття словотвірного гнізда, вершини словотвірного гнізда. Відмінність словотвірного гнізда від кореневого. Типи словотвірних гнізд за конфігурацією. Словотвірні словники (З.С. Сікорської, О. М. Тихонова) та їхні завдання.

7. Живі (діючі) словотвірні моделі – способи словотвору. Морфологічні та неморфологічні способи утворення слів. Проста і комбінована афіксація. Складання, види складання. Абревіація.

8. Мета, процедура наукового словотвірного аналізу та шкільного словотвірного аналізу. Послідовність і принципи наукового словотвірного аналізу. Словотвір різних класів похідних слів. Різниця між синхронічним та діахронічним словотвірним аналізом. Основні причини втрати колишньої похідності та основні групи слів. Морфемний аналіз та словотвірний аналіз – мета, хід, результати – у зіставленні.

МОРФОЛОГІЯ

Проблема класифікації частин мови. Критерії виділення лексико-граматичних класів слів. Класифікація частин мови, в академічному виданні за редакцією І.К.Білодіда. Поділ слів на частини мови І.Р. Вихованця. Повнозначні (самостійні) неповнозначні (несамостійні) частини мови. Взаємоперехід у системі частин мови.

1. Предмет і завдання морфології. Слово і словоформа. Словоформа як об'єкт вивчення морфології. Поняття парадигми. Морфологія як наука про типи парадигм. Словотворення і формотворення.

2. Граматична категорія як система протиставлених одна одній граматичних значень, Граматичне значення. Відмінність ГЗ від лексичного і дериваційного. Системність граматики. Опозиційність та обов'язковість як ознаки граматичної системності. Інваріантне значення і варіанти значень. Способи вираження ГЗ. Системи флексій, синкретизм їхніх значень. Граматичні суфікси. Суплетивізм. Роль наголосу. Зміни в основі і на морфемних швах. Синтетичні форми і явища аналітизму, виражених певними граматичними показниками. Класифікація ГК за кількістю грамем, за способом вираження граматичного значення, за типами граматичної опозиції, за змістом граматичного значення. Лексико-граматичний розряд як лексична група, що взаємодіє з граматичною категорією.

3. Учення про частини мови. Самостійні та службові частини мови. Критерії розмежування. Вигук. Принципи виділення частин мови: семантичний, морфологічний, синтаксичний. Два підходи до частиномовного поділу. Частина мови як лексико-граматичний клас слів і частина мови як граматичний клас слів. Числівники і займенники як дискусійні класи слів. Дейктичні слова як особливі мовні знаки. Компромісність

традиційного частиномовного членування як відображення мовної асиметрії. Дієслово як формальний і семантичний центр речення. Імена, їхні семантичні та граматичні ознаки.

4. Іменник як частина мови. Загальна характеристика, морфологічні знаки, синтаксична роль. Лексико-граматичні розряди іменників. Іменникова категорія істот/неістот, її формальний вияв у формі знахідного відмінка, розряд і лексичне значення слова. Розряди іменника, пов'язаного з можливістю / неможливістю рахунку: іменники конкретні, абстрактні, речовинні, збірні та сингулятиви. Основні суфікси речовинності, абстрактності, збірності. Неграматичний характер поділу іменників на власні та загальні.

5. Категорія числа. Граматична категорія числа як словозмінна морфологічна категорія. Число як обов'язковий і регулярний елемент значення іменників. Квантитативна актуалізація форм конкретних іменників. Утворення форм множини. Відношення між грамами числа в конкретних іменниках. Значення форм однини й множини. Іменники *Singularia tantum* і *Pluralia tantum*.

6. Категорія роду. Граматична категорія роду як класифікаційна категорія іменників. Безмістовність і лексична роз'єднаність ГК роду у назвах неістот. Рід іменників – назв істот. Типи родових опозицій іменників, що позначають людей і тварин. Іменники спільного роду.

7. Рід невідмінюваних іменників та аббревіатур. Подвійні форми одного роду. Хитання в роді.

8. Категорія відмінка. Відмінок іменників як морфолого-синтаксична категорія. Формальні показники відмінка. Питання про кількість відмінків. Кличний відмінок. Основні значення відмінків. Роль прийменників у вираженні відмінкових значень.

9. Парадигматика іменників. Відмінювання іменників як зміна за відмінками і числами. Фактори, що впливають на зміну іменників. Типи відмін іменників. Основні, неосновні та варіативні флексії. Субстантивні, атрибутивні і мішані типи відмін іменників. Основні типи парадигм. Динамічні процеси в іменниковому відмінюванні.

10. Загальна характеристика прикметника як частини мови. Категоріальне значення, морфологічні категорії, синтаксичні функції та зв'язки прикметників. Розряди прикметників за значенням (якісні, відносні, присвійні, порядкові; проміжні розряди прикметників). Генетико-структурні підгрупи прикметників. Залежність прикметникових категорій роду, числа і відмінка від категорій опорного іменника.

11. Ступені порівняння прикметників. Питання про ступені порівняння. Категорія співвідносної міри якості предмета. Творення форм вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників. Ступені безвідносної міри якості прикметників. Категорія суб'єктивної оцінки.

12. Відмінювання прикметників. Твердий і м'який типи відмінювання прикметників. Відмінювання прикметників на –лиций. Особливості відмінкових форм прикметників. Присвійний тип відмінювання.

13. Числівник. Значення числівників як слів, що виражають кількість і порядок предметів при лічбі. Їхні головні граматичні ознаки. Шкільна й наукова традиція в інтерпретації числівника. Відмежування числівників від інших слів з кількісним значенням. Кількісні числівники. Семантичні групи кількісних числівників. Питання про порядкові числівники в лінгвістичній літературі. Характеристика числівників за будовою. Відмінювання кількісних числівників. Відмінювання порядкових числівників. Синтаксичні функції кількісних та порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.

14. Категорія відмінка у числівниках. Типи відмінювання числівників. Морфологічні особливості окремих числівників.

15. Займенник. Різні підходи до частиномовного статусу займенникових слів. Займенники як дейктичні слова. Групи займенників за значенням, їхні семантико-граматичні особливості.

16. Розряди займенників за співвідношенням з іншими частинами мови. Відмінювання і правопис займенників різних граматичних груп.

17. Дієслово як частина мови. Семантичні, граматичні та синтаксичні властивості дієслова. Обсяг дієслівної семантики. Предикативні і непередикативні форми дієслова. Дві основи дієслова. Формотворення від обох основ.

18. Граматична категорія виду. Вид як класифікаційна семантична граматична категорія. Аспектуальні значення дієслів. Вид і парадигма дієслова. Утворення дієслів ДВ і НДВ. Ступені видотворення. Результати перфективації та імперфективації. Поняття видової пари. Семантичні типи видових опозицій. Вид та значення дієслова. Причини видової співвіднесеності / неспіввіднесеності. Одновидові дієслова.

19. Перехідні і неперехідні дієслова. Перехідність/неперехідність як морфолого-синтаксична категорія. Зв'язок категорії перехідності / неперехідності з дієслівною категорією стану.

20. Дієслівна категорія стану. Категорія стану. Станові форми дієслів. Уживання пасивних конструкцій. Зворотні дієслова. Значення і функції постфікса -ся, його багатозначність. Категорія способу. Морфологічна категорія способу. Утворення і значення форм. Граматична категорія особи як словозмінна категорія, що характеризує учасників повідомлюваного факту щодо учасників факту повідомлення.

21. Час як словозмінна категорія, що характеризує відношення дії до моменту мовлення. Система часових форм, їх творення та значення. Локалізовані і нелокалізовані форми часу. Транспозиція форм. Пряме й переносне вживання способових і часових форм.

22. Невласне дієслівні граматичні категорії. Категорія особи, роду, числа. Безособові дієслова.

23. Парадигматика дієслова. Структурні класи дієслова.

24. Дієприкметник як особлива відмінювана форма дієслова. Творення форм дієприкметників. Вид та перехідність як фактори, що впливають на творення дієприкметників. Особливості морфологічних категорій часу і стану дієприкметників.

25. Дієприслівник як особлива незмінна дієслівна словоформа. Творення дієприслівників.

26. Категоріальне значення, синтаксичні зв'язки та функції, незмінюваність прислівників. Означальні і обставинні прислівники і їхня класифікація. Ступені порівняння якісних прислівників. Поняття про передикативні прислівники (категорія стану) та модальні слова.

27. Особливості службових частин мови. Прийменник як службова частина мови. Граматична й семантична специфіка прийменників. Основні класифікації прийменників.

28. Сполучник. Розряди сполучників за значенням.

29. Частина як службова частина мови. Формотвірні й модальні частки.

30. Вигук. Граматичні й семантичні особливості вигуків. Розряди вигуків.

СИНТАКСИС

1. Зв'язок синтаксису з іншими науками. Словосполучення, речення і складне синтаксичне ціле як одиниці синтаксису.

2. Визначення словосполучення як синтаксичної одиниці. Поняття про його місце в системі синтаксичних одиниць української мови. Короткі відомості з історії вчення про словосполучення. Різне тлумачення словосполучення в сучасній лінгвістиці. Вільні (синтаксичні), зв'язані (нерозкладні) та фразеологічні словосполучення. Типи словосполучень за видом синтаксичного зв'язку. Підрядні словосполучення, принципи їх класифікації. Різновиди підрядних словосполучень за морфологічним характером головного компонента. Синтаксичні зв'язки й семантико-синтаксичні відношення у підрядних словосполученнях. Види сурядного зв'язку у словосполученні – відкритий і закритий. Семантико-синтаксичні відношення у сурядних словосполученнях. Питання про належність сурядних словосполучень до одиниць синтаксису. Прості та складні словосполучення.

3. Поняття про речення. Основні ознаки речення. Речення і судження. Типи модальностей речень. Класифікація речень. Типи речень за метою висловлювання. Типи

речень за емоційністю. Речення стверджувальні і заперечні. Порядок слів у реченні. Актуальне членування речення.

4. Загальне поняття про головні члени речення. Підмет як головний член речення. Типи підметів. Простий підмет та способи його вираження. Складений підмет та способи його вираження. Загальне поняття про присудок як головний член речення. Типи присудків. Простий дієслівний присудок та способи його вираження. Простий ускладнений присудок. Дієслівний складений присудок. Дієслівний складений ускладнений присудок. Іменний складений присудок. Семантика зв'язку в іменному складеному присудку. Форми призивного члена. Іменний складений ускладнений присудок. Прислівниковий складений присудок. Прислівниковий складений ускладнений присудок. Бінарний присудок. Складні випадки координації підмета і присудка.

5. Означення як другорядний член речення та його різновиди. Узгоджені означення та способи їх вираження. Неузгоджені означення та способи їх вираження. Додаток як член речення та його різновиди. Прямий додаток та способи його вираження. Придієслівний непрямий додаток, його семантика та способи вираження. Присубстантивний непрямий додаток. Додаток, виражений інфінітивом. Прикладка. Обставини як члени речення та їх різновиди. Обставини способу дії та способи їх вираження. Обставини міри і ступеня та способи їх вираження. Обставини місця та способи їх вираження. Обставини часу, способи їх вираження. Обставини причини та способи їх вираження. Обставини мети та способи їх вираження. Обставини умови й допустовості, способи їх вираження.

6. Поняття про односкладне речення. Означено-особові односкладні речення та способи вираження головного члена в них. Неозначено-особові речення. Причини неозначеності особи в реченнях такого типу. Узагальнено-особові речення. Інфінітивні речення. Визначення безособового речення як синтаксичної одиниці. Засоби вираження головного члена в безособовому реченні. Номінативні речення, їх різновиди.

7. Визначення неповних речень як особливого структурно-семантичного типу речень. Типи неповних речень. Контекстуальні неповні речення. Еліптичні неповні речення. Ситуативні неповні речення.

8. Загальне поняття про слова-речення. Стверджувальні, заперечні й питальні слова-речення та способи їх вираження. Емоційно-оцінні та спонукальні слова-речення, способи їх вираження. Слова-речення, що виражають привітання, подяку, ввічливість тощо. Поняття про видільні та обірвані речення.

9. Однорідні члени речення. Поняття про однорідні члени речення. Історія вивчення однорідних членів речення. Засоби вираження однорідності. Сполучники сурядності. Смыслові відношення між однорідними членами. Відкриті і закриті ряди однорідних членів. Розділові знаки при однорідних членах речення. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення, розділові знаки.

10. Поняття про відокремлення як синтаксичне явище. Історія питання. Причини та умови відокремлення другорядних членів речення. Питання про речення з уточнюючими членами в граматичних дослідженнях. Умови відокремлення членів речення. Синтаксичні особливості відокремлених дієприкметникових означень. Речення з відокремленими прикметниковими означеннями, їх синтаксичні характеристики. Умови відокремлення узгоджених означень. Правила відокремлення неузгоджених означень. Відокремлені прикладки. Відокремлені обставини, виражені одиничними дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами, їхні синтаксичні ознаки. Загальні правила відокремлення обставин. Питання про речення з відокремленими додатками в лінгвістичній літературі. Особливості відокремлення додатків. З історії вчення про уточнення. Розмежування уточнювальних членів речення і напівпредикативних зворотів. Уточнення другорядних членів речення. Уточнення до підмета і присудка. Сучасні погляди на уточнення.

11. Вставні слова, словосполучення і речення. Визначення вставних слів, словосполучень і речень. Функціонально-семантичні розряди вставних слів, словосполучень і речень. Вставлені слова, словосполучення й речення. Функціонально-семантична роль

вставлених слів, словосполучень і речень, розділові знаки. Звертання. Способи їх вираження та їх функціонально-синтаксична роль.

12. Відмінність складного речення від простого. Засоби зв'язку між частинами складного речення. Змістові відношення між частинами складного речення. Структурні типи складних речень.

13. Структурна характеристика складносурядного речення. Засоби зв'язку між частинами складносурядного речення. Сполучники сурядності. Синтаксичні відношення між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядних речень.

14. Поняття про складнопідрядне речення. Засоби зв'язку між його частинами. Сполучники та сполучні слова в складнопідрядному реченні. Омонімія та синонімія сполучників і сполучних слів у складнопідрядному реченні. Основні принципи класифікації складнопідрядних речень. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури. Складнопідрядні речення підрядними з'ясувальними, з підрядними присубстантивно-означальними. Займенниково-ототожнені речення з предметним значенням корелятивів (присубстантивного типу), з означальним значенням корелятивів (якісно-ототожнені речення). Складнопідрядні просторово-ототожнені речення (з обставинно-просторовим значенням корелятивів). Складнопідрядні речення з якісно-кількісним значенням (фразеологічного типу). Питання про вміщуючі речення. Розряди складнопідрядних розчленованих речень. Речення зумовленості: складнопідрядні речення з підрядними причини, умови, допусту, мети, наслідку. Складнопідрядні речення з підрядними часу. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльним. Складнопідрядні речення відповідності і зіставляльній. Перехідний тип речень.

15. Складнопідрядні речення ускладненого типу із супідрядністю. Складнопідрядні речення ускладненого типу з послідовною підрядністю (включення). Складнопідрядні речення ускладненого типу з різними типами підрядності (комбіновані).

16. Питання про безсполучникові складні речення. Безсполучникові складні речення з однотипними частинами. Безсполучникові складні речення з різнотипними частинами. Безсполучникове складне речення ускладненого типу.

17. Речення із сурядним і підрядним зв'язком. Сполучниково-безсполучникове складне речення (конструкції із безсполучниковим зв'язком і сурядністю; із безсполучниковим зв'язком і підрядністю; із сурядним, підрядним і безсполучниковим зв'язком). Синтаксична структура періоду.

18. Поняття про складне синтаксичне ціле. Засоби зв'язку між компонентами складного синтаксичного цілого. Структурні типи складних синтаксичних цілих. Принципи української пунктуації. Система розділових знаків української мови.

СТИЛІСТИКА

Функціонально-стильова диференціація сучасної української літературної мови. Диференційні ознаки функціональних стилів. Стилiстичне використання лексики й фразеології. Морфологічні та синтаксичні засоби стилістики. Стилiстичні фігури, особливості їх використання в різних функціональних стилях. Категорія стилю в лінгвостилістиці.

ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА

1. Зв'язок історії української мови з іншими науками. Джерела й методи дослідження історії української мови. Зв'язок курсу з іншими дисциплінами. Питання походження української мови та її назви. Основні періоди розвитку української мови (за Ю. Шевельовим). Фонетичні риси української мови як окремої слов'янської мови.

2. Основні пізньопраслов'янські та протоукраїнські фонетичні зміни. Зміни задньоязикових *g, *k, *x у сполучі з голосним переднього ряду. Зміни приголосних у сполучі з *j. Деназалізація носових голосних. Спрощення у групах приголосних *dl, *tl, *dm

та інших. Зміни сполук *kt', *gt'. Зміни сполук *dt', *tt'. Перше повноголосся. Рефлекс *ort, *olt на початку слова. *a > *o на початку запозичених слів. *je > *o, *ju > *u на початку слова. Розвиток [□] (*ě > *ie > *iè > *è). Утрата складотворчості приголосними [p], [л].

3. Звукові зміни, зумовлені занепадом [ъ] і [ь]. Час і причини виникнення явища. Позиції редукованих. Наслідки занепаду редукованих у системі голосних (чергування [o], [e] // [ø]; поява протетичних [i], [o]; чергування [o], [e] // [i]; поява сполук ри, ли між приголосними; друге повноголосся). Наслідки занепаду редукованих у системі приголосних (поява нових груп приголосних; спрощення; вставка приголосних; асиміляція; дисиміляція; асимілятивно-дисимілятивні процеси; соноризація [j] в [i]; оглушення; лабіовеляризація [л] → [љ]; ствердіння губних і [p']).

4. Зміни, не пов'язані із занепадом редукованих. Зміни, не пов'язані із занепадом редукованих, у системі голосних (розвиток [h] у писемний період; перехід [e] в [o] після шиплячих та [й]; злиття [ы] та [i] в [и]; зміна артикуляції [e]; зміна [o] на [a]; зміна [e] на [a]; втрата початкового голосного), зміни, не пов'язані із занепадом редукованих, у системі приголосних (ствердіння приголосних перед [e], [и]; ствердіння шиплячих; поява протетичних приголосних [в], [г]; перехід [r] в [г]).

5. Загальний огляд частин мови в староукраїнській мові. Категорії іменника (категорії роду, числа, істоти / неістоти, відмінка). Історія детермінативів. Поділ на відміни в староукраїнській мові. Поділ іменників на відміни в староукраїнській мові. Історія формування відмін і груп іменників в українській мові. Шляхи утворення відмінкових форм іменників. Історія форм іменників сучасних I, II, III і IV відміни в однині та множині. Історія відмінкових закінчень множинних іменників. Доля форм двоїни у сучасній мові.

6. Історія займенника в українській мові. Загальна характеристика староукраїнських займенників. Розряди займенників та особливості їх відмінювання. Історія окремих займенників в українській мові.

7. Історія прикметника в українській мові. Виділення прикметника в окрему частину мови. Історія коротких прикметників в українській мові. Історія повних прикметників в українській мові. Поділ староукраїнських прикметників за значенням. Історія форм прикметникових ступенів порівняння в українській мові.

8. Історія числівника в українській мові. Загальна характеристика староукраїнських числівників. Розряди числівників та особливості їх відмінювання. Історія окремих числівників в українській мові (кількісні, порядкові, збірні та дробові числівники).

9. Історія дієслова в українській мові. Загальна характеристика староукраїнських дієслівних форм. Дві основи дієслова. Класи дієслів. Теперішній час. Майбутні часи (простий майбутній час, майбутній I, майбутній II). Минулі часи (аорист, імперфект, перфект, плюсквамперфект). Умовний спосіб. Наказовий спосіб. Інфінітив. Супін. Дієприкметник. Дієприслівник.

10. Історія прислівника в українській мові. Загальна характеристика староукраїнських числівників. Класифікації прислівників. Характеристика й історія розрядів прислівників (відзайменникові, відіменні, віддієслівні прислівники; прислівники, утворені з кількох основ чи слів).

11. Історія прийменника в українській мові. Походження староукраїнських прийменників. Класифікації й характеристика староукраїнських прийменників (первинні та вторинні прийменники).

12. Історія сполучника в українській мові. Класифікації староукраїнських сполучників: коротка характеристика (первинні та вторинні сполучники, сурядні і підрядні сполучники).

13. Історія частки в українській мові. Склад і походження староукраїнських часток: коротка характеристика. Розряди часток за значенням і походженням.

14. Історія вигука в українській мові. Склад, походження та значення староукраїнських вигуків: коротка характеристика. Розряди вигуків за походженням.

15. Головні члени речення в історії української мови. Підмет. Присудок. Особливості координації підмета й присудка.

16. Другорядні члени речення в історії української мови. Означення. Прикладка. Обставина. Додаток.

17. Типи речень в історії української мови. Просте речення: загальна характеристика. Односкладні речення. Складне речення: загальна характеристика. Безсполучникові речення. Складносурядні речення. Складнопідрядні речення. Складні сполучникові речення недостатньої диференціації.

18. Особливості порядку слів в староукраїнському реченні. Підмет у дієприкметниковому звороті. Різні випадки інверсії. Давальний самостійний зворот як окремий випадок ускладнення староукраїнського речення. Особливості побудови окремих типів складних речень.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

1. Предмет, мета й завдання курсу історії української літературної мови. Джерела вивчення курсу.

2. Наукові концепції походження української мови як мови етносу. Теорії виникнення української літературної мови.

3. Критерії періодизації історії української літературної мови. Дискусійні питання періодизації. Періодизація Ю. Шевельова. Рекомендована періодизація.

4. Соціогуманітарні процеси в Київській Русі. Поява писемної мови з прийняттям християнства. Поширення грамотності.

5. Концепції науковців щодо мовної ситуації в Київській Русі. Книжно-писемна мова в Київській Русі: особливості розвитку, функції, пам'ятки.

6. Літературна мова другої пол. XIV – першої пол. XVI ст. Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. «Руська мова»: варіанти, функції, пам'ятки.

7. Літературна мова другої пол. XVI – сер. XVII ст. Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. «Проста мова»: причини появи, функції, пам'ятки. Мовна ситуація на українських землях. Значення виникнення книгодрукування. Кодифікування простої мови. Розвиток шкільної і вищої освіти.

8. Літературна мова другої пол. XVII ст. – к. XVIII ст. Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. Мовна ситуація на українських землях. Стилї і жанри літературної мови. Причини занепаду простої мови.

9. Становлення нової української літературної мови (кінець XVIII – 40-і рр. XIX ст.). Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. Значення «Енеїди» І. Котляревського. Мовна творчість поетів-романтиків. «Русалка Дністровая». Мовна творчість Т. Шевченка, її значення. Кодифікування нової української літературної мови. Мовна полеміка щодо української мови.

10. Літературна мова другої пол. XIX – поч. XX ст. Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. Особливості українського мовно-літературного процесу в Російській імперії та Австро-Угорщині. Мовні полеміки щодо української мови. Мовотворчість письменників.

11. Літературна мова з 20-х рр. XX ст. до сьогодні. Суспільно-політичні умови розвитку української літературної мови. Мовна політика та мовне планування в Україні як підґрунтя виділення трьох періодів в українському мовно-літературному процесі в цей проміжок часу. «Українізація» і її значення. Радянська теорія «злиття націй і їхніх мов». Посттоталітарний період розвитку української літературної мови. Розвиток стилів та кодифікування української літературної мови в кожному з трьох періодів.

ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

1. «Українська діалектологія» в системі мовознавчих дисциплін.

2. Зв'язок діалектології з історією мови.

3. Зв'язок діалектології з історією.

4. Зв'язок діалектології з етнографією.
5. Зв'язок діалектології з викладанням мови у школі.
6. Зв'язок діалектології з літературознавством і викладанням літератури в школі.
7. Територіальні та соціальні діалекти.
8. Основні територіально-мовленнєві одиниці (наріччя, або діалектна група, діалект, говір, говірка, ідіолект).
9. Безпосередні спостереження діалектолога як найнадійніше джерело вивчення говорів української мови.
10. Роль етнографічних та фольклорних матеріалів у дослідженнях із діалектології.
11. Синхронний та діахронний аспекти описового дослідження говорів.
12. Лінгвогеографічний метод дослідження українських діалектів. Лінгвістичні атласи української мови.
13. Фонетична транскрипція як основний засіб фіксування діалектних текстів.
14. Основні джерела та методи дослідження українських діалектів.
15. Походження української мови та її територіальних діалектів.
16. Діалекти і літературна мова. Узаємодія загальнонаціональної мови з її діалектами на різних етапах розвитку.
17. Формування української літературної мови на народній основі, східноукраїнський та західноукраїнський її різновиди.
18. Перші спроби характеристики і класифікації територіальних діалектів української мови.
19. Класифікація К. Михальчука. Сучасний поділ діалектів на менші територіально-мовленнєві утворення.
20. Проблема функціонування діалектних елементів у структурі художніх творів (їх роль, основні стилістичні функції).
21. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму.
22. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму.
23. Загальна характеристика південно-східного наріччя української мови.
24. Середньонадніпрянський діалект як основа української літературної мови.
25. Найвиразніші фонетичні та морфологічні риси середньонадніпрянського діалекту.
26. Найвиразніші фонетичні та морфологічні риси слобожанських говірок.
27. Особливості північного (поліського) наріччя. Поділ поліської діалектної групи на менші територіально-мовленнєві утворення. Поділ наріччя на менші територіально-мовленнєві утворення.
28. Основні фонетичні та морфологічні риси південно-західного наріччя.
29. Найважливіші фонетичні й морфологічні риси карпатської діалектної групи.
30. Загальна характеристика найвиразніших синтаксичних особливостей українських діалектів.
31. Діалектне явище (діалектна риса).
32. Основні лексико-семантичні особливості говорів української мови.
33. Склад української діалектної лексики з погляду її походження.
34. Діалектна лексикографія і фразеографія.
35. Методи збирання діалектного матеріалу.

ЛІТЕРАТУРА

СЕМАНТИКА. ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Основна література

1. Арутюнова Н. Д. Функциональные типы языковой метафоры / Н. Д. Арутюнова // Изв. АН СССР. Серия лит. и яз. — 1978. — Т. 37. — № 4. — С. 333 — 344.
2. Арутюнова Н. Д. Языковая метафора (синтаксис и лексика) / Н. Д. Арутюнова // Лингвистика и поэтика. — М., 1979. — С. 147—174.
3. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства : Історія вивчення української мови : навч. посіб. для студ. пед. ін-ів спец. «українська мова та література» / С. П. Бевзенко. — К. : Вища шк., 1991. — 231 с.
4. Благовещенский О. В. Заметки об омонимах и их подаче в словаре / О. В. Благовещенский // Вопр. языкознания. — 1973. — №6. — С. 120 —126.
5. Болтянська Р. І. До питання про розгляд проблеми омонімія/полісемія / Р. І. Болтянська // Інозем. філологія. — 1975. — № 38. — С. 3—9.
6. Булаховский Л. А. Из жизни омонимов / Л. А. Булаховский // Русская речь. — Л., 1928. — Вып 3. — С. 47—60.
7. Булаховський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булаховський // Вибрані праці : в 5-ти т. / Л. А. Булаховський. — К., 1997. — Т. 2. — С. 9—216.
8. Ващенко В. С. Слово та його значення : посібник з лексикології / В. С. Ващенко. — Дніпропетровськ, 1976. — 38 с.
9. Ващенко В. С. Українська лексикологія : Семантико-стилістична типологія слів : посіб. для студентів-філологів / В. С. Ващенко. — Дніпропетровськ : ДДУ, 1979. — 127 с.
10. Волох О. Т. Лексикологія. Лексикографія. Фразеологія / О. Т. Волох // Сучасна українська літературна мова : Вступ. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Словотвір / О. Т. Волох. — К., 1986. — С. 130—182.
11. Волощук Т. Н. Лексикологические проблемы : учеб. пособие / Т. Н. Волощук. — Кемерово : Изд-во Кемеров. ун-та, 1982. — 54 с.
12. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О.С. Мельничука. — К. : Наук. думка; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, 1996. — 595 с.
13. Гинзбург Е. Л. Конструкции полисемии в русском языке : Таксономия и метонимия / Е. Л. Гинзбург. — М. : Наука, 1985. — 223 с.
14. Дослідження з лексикології та лексикографії : міжвід. зб. — К. : Наук. думка, 1965. — 117 с.
15. Жайворонок В.В. Запозичена лексика в українській мовній картині світу : Мова у слов'янському культурному просторі / В. В. Жайворонок. — Умань, 2002. — 412 с.
16. Жоль К. К. Мысль, слово, метафора : Проблемы семантики в философском освещении / К. К. Жоль. — К. : Наук. думка, 1984. — 303 с.
17. Звегинцев В. А. Семасиология / В. А. Звегинцев. — М. : МГУ, 1957. — 321 с.
18. Історія української мови : Лексика і фразеологія / В. М. Русанівський, В. О. Винник, В. Й. Горобець та ін. — К. : Наук. думка, 1983.— 743 с.
19. Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови : (Семантична структура слова) / Л. А. Лисиченко. — Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1977. — 113 с.
20. Лисиченко Л. А. Лексико-семантична система української мови / Л. А. Лисиченко. — Х. : ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 1997. — 132 с.
21. Малаховский Л. В. Омонимы: терминология, классификация, определение и принципы выделения / Л. В. Малаховский // Лингвистические исследования. 1972. — М., 1973. — С. 47—63.
22. Малаховский Л. В. Теория лексической и грамматической омонимии / Л. В. Малаховский. — Л. : Наука, 1990. — 239 с.

23. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. — К. : Знання, 2004. — 326 с.
24. Маслов Ю. С. Омонимы в словарях и омонимия в языке / Ю. С. Маслов // Вопросы теории и истории языка. — Л., 1963. — С. 198—202.
25. Матросов В. Л. Язык и метафоры / В. Л. Матросов // Логика и язык. — М., 1985. — С. 45—54.
26. Мейе А. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков / А. Мейе. — М., Л. : Гос. социально-экономическое издательство, 1938. — 510 с.
27. Русанівський В. М. Закономірності розвитку значення слова / В. М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. — 1981. — № 4. — С. 27—36.
28. Русанівський В. М. Збагачення й оновлення мови / В. М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. — 1976. — № 8. — С. 47—57.
29. Русанівський В. М. Семантичні процеси розвитку української лексики / В. М. Русанівський // Історія української мови : Лексика і фразеологія. — К., 1983. — С. 660—715.
30. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / В. М. Русанівський. — К. : Наук. думка, 1988. — 240 с.
31. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підручник] / Селіванова Олена Олександрівна. — Полтава : Довкілля-К, 2008. — 712 с.
32. Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія / За заг. ред. академіка І. К. Білодіда. — К. : Наук. думка, 1973. — 438 с.
33. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах : (Основные семантические процессы) / А. А. Тараненко. — К. : Наук. думка, 1989. — 254 с.
34. Українська мова : Енциклопедія / [ред. кол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 2000. — 752 с.
35. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка / А. А. Уфимцева. — М. : Наука, 1968. — 272 с.
36. Языковая номинация : (Виды наименований). — М. : Наука, 1977. — 359 с.

Допоміжна література

37. Атаян Э. Р. Метафора, метонимия, синекдоха : (Опыт дифференциальной характеристики и систематизации) / Э. Р. Атаян // Вестн. Ереван. ун-та. Сер. : Обществ. науки. — 1978. — №1(34). — С. 107—115.
38. Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов / Э. Бенвенист. — М. : Прогресс, 1995. — 456 с.
39. Березин Ф. М. История лингвистических учений : учеб. для филол. спец. вузов / Ф. М. Березин. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Высш. шк., 1984. — 319 с., ил.
40. Бурлак С. А. Параллели между славянскими и германскими языками: индоевропейское наследие и типологическое сходство / С. А. Бурлак, А. С. Мельников, А. В. Циммерлинг // Славянская языковая и этноязыковая системы в контакте с неславянским окружением ; [отв. ред. Т.М. Николаева]. — М. : Языки славянской культуры, 2002. — С.112—184.
41. Вайнрайх У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования / У. Вайнрайх ; [ред. О.М. Логвиненко]. — К. : Вища школа, Издательство при КГУ, 1979. — 262 с.
42. Василевская Л. И. Метонимия в собственных именах / Л. И. Василевская // Проблемы структурной лингвистики, 1982. — М., 1986. — С. 110—120.
43. Виноградов В. В. О грамматической омонимии в русском языке / В. В. Виноградов // Рус. яз. в шк. — 1940. — № 1. — С. 1—12.
44. Виноградов В. В. Об омонимии в русской лексикографической традиции / В. В. Виноградов // Лексикология и лексикография : избр. тр. / В. В. Виноградов. — М., 1977. — С. 288—296.

45. Виноградов В. В. Об омонимии и смежных явлениях / В. В. Виноградов // *Вопр. языкознания*. — 1960. — № 5. — С. 3—17.
46. Гулый К. В. К вопросу об изучении метафоры (лингвистические аспекты) / К. В. Гулый // *Вісн. Харк. ун-ту*. — 1986. — №284 : Т. Г. Шевченко. Питання мовознавства і літературознавства. — С. 99—107.
47. Гусев С. С. Наука и метафора / С. С. Гусев. — Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. — 152 с.
48. Денисов П. Н. Лексика русского языка и принципы ее описания / П. Н. Денисов. — М. : Наука, 1980. — 253 с.
49. Задорожный М. И. О границах полисемии и омонимии / М. И. Задорожный. — М. : Изд-во МГУ, 1971. — 163 с.
50. Задорожный М. И. О границах полисемии и омонимии / М. И. Задорожный. — М. : Изд-во МГУ, 1971. — 163 с.
51. Зевахина Т. С. К вопросу об универсалиях в области полисемии / Т. С. Зевахина // *Лингвистическая типология*. — М., 1985. — С. 123—133.
52. Кочерган М. П. Лексическая сочетаемость омонимов и лингвистический статус омонимии / М. П. Кочерган // *Филол. науки*. — 1981. — № 5. — С. 47—55.
53. Кочерган М. П. Слово і контекст : (Лексична сполучуваність і значення слова) / М. П. Кочерган. — Львів : Вища шк., 1980. — 184 с.
54. Критенко А. П. Тематичні групи слів і омонімія / А. П. Критенко // *Слов'ян. мовознавство*. — К., 1962. — Т. 4. — С. 198—211.
55. Кузнецова Э. В. Лексикология русского языка / Э. В. Кузнецова. — М. : Высш. шк., 1982. — 152 с.
56. Кузнецова Э. В. Полисемия и ее отношение к слову и понятию / Э. В. Кузнецова // *Язык и мышление*. — М., 1967. — С. 208—214.
57. Лендбель Л. «Переносное» значение или «образное употребление» слов? / Л. Лендбель // *Лексикология и лексикография*. — М., 1972. — С. 48—72.
58. Молчанова А. Н. О переносно-образных значениях слов / А. Н. Молчанова // *Аспекты лексического значения*. — Воронеж, 1982. — С. 23—29.
59. Москаленко А. А. Лексика української літературної мови другої половини ХІХ — початку ХХ ст. : [конспект лекцій із спецкурсу] / А. А. Москаленко. — Одеса, 1969. — 92 с.
60. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української мови в другій половині ХІХ — на початку ХХ ст. / О. Г. Муромцева. — Х. : Вища шк., 1985. — 152 с.
61. Некрасова Е. А. Метонимический перенос в связи с некоторыми проблемами лингвистической поэтики / Е. А. Некрасова // *Слово в русской советской поэзии*. — М., 1975. — С. 111—131.
62. Непокупний А.П. Балтійські родичі слов'ян / А.П. Непокупний. — К. : Наук. думка, 1979. — 183 с.
63. Никитин М. В. Лексическое значение слова : (Структура и комбинаторика) / М. В. Никитин. — М. : Высш. шк., 1983. — 127 с.
64. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / М. В. Никитин. — М. : Высш. шк., 1988. — 165 с.
65. Очерки по сравнительной семасиологии германских, балтийских и славянских языков / А.П. Непокупный, Н.Н. Быховец, В.А. Пономаренко и др. — К. : Довіра, 2005. — 367 с.
66. Паламарчук Л. С. Лексико-семантичний розвиток мови / Л. С. Паламарчук // *Мовознавство*. — 1982. — № 4. — С. 3—8.
67. Паламарчук Л. С. Лексико-семантичний розвиток мови / Л. С. Паламарчук // *Мовознавство*. — 1982. — № 4. — С. 3—8.
68. Плахотнюк Н. О. Слово як архетип культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. філос. наук : спец. 09.00.04 „Філосо. антропологія, філософія культури” / Н. О. Плахотнюк. — К., 2000. — 20 с.

69. Скляревская Г. Н. Метафора в системе языка / Г. Н. Скляревская. — СПб. : Наука, 1993. — 150 с.
70. Скляревская Г. Н. Языковая метафора в толковом словаре : Проблемы семантики : на материале русского языка. В 2-х ч. Ч. 1 / Г. Н. Скляревская. — М. : Наука, 1988. — 53 с.
71. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики / Ж. П. Соколовская. — К. : Наук. думка, 1990. — 184 с.
72. Степанова Г. В. Семантика многозначного слова / Г. В. Степанова. — Калининград : Калинингр. ун-т, 1978. — 51 с.
73. Стернин И. А. Разграничение прямого и переносного употребления слова / И. А. Стернин // Семантика и системность языковых единиц. — Новосибирск, 1985. — С. 47–56.
74. Филин Ф. П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков [Историко-диалектологический очерк] / Ф. П. Филин. — Ленинград : Наука, 1972. — 654 с.
75. Финин Ф. П. Образование языка восточных славян / Ф. П. Филин. — М., Ленинград : Изд-во Академии наук СССР ; Институт русского языка, 1962. — 293 с.
76. Харченко А. П. Переносные значения слова / А. П. Харченко. — Воронеж : Изд-во Воронеж. университета, 1989. — 197 с.

ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Основна література

1. Бурлака Т. К. Українська мова. Ч. 1 / Т. К. Бурлака, В. О. Горпинич, П. С. Дудик — К. : Вища школа, 1993. — 415 с.
2. Винницький В. М. Акцентуаційні етюди / В. М. Винницький. — Жовтківка : Місіонер, 2004. — 281 с.
3. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові / В. М. Винницький. — К. : Радянська школа, 1984. — 159 с.
4. Доленко М. Т. Сучасна українська мова / М. Т. Доленко, І. І. Дацюк, А. Г. Кашук. — К. : Вища школа, 1987. — 351 с.
5. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. — Т. 1. — К. : Вища школа, 1972. — 402 с.
6. Завдання для практичних робіт із сучасної української мови (Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія): Навчально-методичний посібник для студентів І курсу філологічного факультету / укл. : І. М. Літвінова, Н. П. Ращупкіна, Л. Г. Савченко. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. — 68 с.
7. Івченко М. П. Сучасна українська літературна мова / М. П. Івченко. — К. : Вид-во Київського ун-ту, 1960. — 592 с.
8. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови / Ю. О. Карпенко. — Одеса, 1996. — 234 с.
9. Курс сучасної української літературної мови. / За заг. ред. акад. Л. А. Булаховського. — Т. 1. — К. : Радянська школа, 1951. — 519 с.
10. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика / За заг. ред. акад. І. К. Білодіда. — К. : Наукова думка, 1969. — 435 с.
11. Сучасна українська літературна мова / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, Н. І. Тоцька, І. М. Удзиган. — К. : Вища школа, 1997. — 493 с.
12. Сучасна українська літературна мова / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас. — К. : Вища школа, 2000. — 430 с.
13. Сучасна українська літературна мова / За ред. М. Я. Плющ. — К. : Вища школа, 1994. — 414 с.
14. Сучасна українська мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко. — К. : Либідь, 2001. — 400 с.
15. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія / Н. І. Тоцька. — К. : Вища школа, 1981. — 183 с.

16. Шерех Ю. Так нас навчали правильних проізношень. Триптих про мову / Ю. Шерех // Шерех Ю. Пороги й Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеологія: У 3-х томах. – Т.№1.– Харків, 1998. – С. 203–249.

Допоміжна література

77. Асіїв Л. Фонетика і фонологія української мови. Збірник практичних, тестових і контрольних завдань. – Львів, 2015. – 360 с.

78. Багмут А. Й. Сучасна мовленнєва діяльність / А. Й. Багмут // Загальна та експериментальна фонетика. – К., 2001. – С.143–145.

79. Білик О. П. Практикум з української мови / О. П. Білик. – К. : Вища школа, 1970. – 128 с.

80. Брицина О. І. Сучасна українська літературна мова: Збірник вправ / О. І. Брицина. – К. : Вища школа, 1977. – 362 с.

81. Доридор Г. К. Українська мова: Практикум / Г. К. Доридор, І. В. Козленко. – К., 2003. – 172 с.

82. Дрюченко О. Я. Голосні звуки: Terra Incognita / О. Я. Дрюченко. – Харків : Курсор, 2014. – 445 с.

83. Загальна та експериментальна фонетика: Збірник наукових праць і матеріалів. – К. : Видавничий дім «Соборна Україна», 2001. – 320 с.

84. Козачук Г. О. Практичний курс української мови: Навчальний посібник / Г. О. Козачук, Н. Г. Шкурятяна. – К. : Вища школа, 1993. – 367 с.

85. Матвіяс І. Варіанти наголошування слів і їх форм в українській мові / І. Матвіяс // Культура слова. – 2006. – Вип. 66–67. – С. 91–98

86. Наєнко Г. М. Курс лекцій з історії української мови. Фонетика / Г. М. Матвіяс. – К., 2002. – 272 с.

87. Пазяк О. М. Українська мова: Практикум / О. М. Пазяк, О. А. Сербенська, М. І. Фурдуй, Л. Ю. Шевченко. – К. : Либідь, 1990. – 223 с.

88. Перебийніс В. С. Кількісні та якісні характеристики системи фонем сучасної української літературної мови / В. С. Перебийніс. – К., 1970. – 134 с.

89. Плющ Н. Сучасна українська мова. Орфоепія / Н. Плющ, В. Бондаренко. – К., 2008. – 164 с.

90. Радван Д. В. Загальнолінгвістична теорія фонем та її розвиток в Україні: Автореф. дис. ... канд. філол. Наук / Д. В. Радван. – К., 2003. – 19 с.

91. Тоцька Н. І. Вправи з сучасної української літературної мови / Н. І. Тоцька. – К. : Радянська школа, 1969. – 143 с.

92. Тоцька Н. І. Про милозвучність української мови / Н. І. Тоцька // Загальна та експериментальна фонетика. – К., 2001. – С.235–237

93. Хоменко Л. М. Функціонування дзвінких і глухих приголосних у сучасній українській літературній мові (в аспекті нормативності вимови) / Л. М. Хоменко // Загальна та експериментальна фонетика. – К., 2001. – С.238–240

94. Черес В. Ф. И чи І?: неподолана фонетико-правописна дилема українописьменних неофітів / В. Ф. Черес // Загальна та експериментальна фонетика. – К., 2001. – С.240–242

95. Шевелева Л. А. Українська мова: Універсальний комплексний довідник / Л. А. Шевелева, О. О. Дудка. – Харків : Парус-Друк, 2010. – 224 с.

96. Ющук І. Наукові засади вивчення фонетики у школі / І. Ющук // Дивослово. – 2007. – № 10. – С. 8–13

СЛОВОТВІР. МОРФЕМІКА

Основна література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г. Морфеміка української мови – К., 1987.

2. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник/

Вид. 2-ге, переробл. І доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010.-200 с.

3. Горбачук В.Т. Стновні поняття і терміни морфеміки. – К., 1982.
4. Горпинич В.О. СУЛМ. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. – К., 1999.
5. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. – Л., 1961. – Вип. 2.
6. Муромцев І.В. Морфеміка і словотвір сучасної української мови. –Вип. 1. Морфеміка. – Харків, 1980.
7. Полюга Л.М. Словник українських морфем. – Львів, 2009.
8. Потиха З.А. Школьный словарь строения слов русского языка.- М., 1987.
9. Сікорська З.С. Українсько-російський словотворчий словник. – К., 1985.

Допоміжна література

1. Винокур Г.О. Заметки по русскому словообразованию/ Г.О. Винокур // Избранные работы по русскому языку.- М., 1959.- С. 419-441.
2. Кубрякова Е.С. Основы морфологического анализа.- М., 1974.
3. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Е. С. Кубрякова // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М., 1988.
4. Лопатин В.В. Русская словообразовательная морфемика. Проблемы и принципы описания.- М., 1977.
5. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование. – М., 1973.
6. Грамматика современного русского литературного языка. - М.: Наука, 1970.
7. Моисеев А.И. Основные вопросы словообразования в современном русском литературном языке.- Л., 1987.
8. Улуханов И.С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы ее описания. - М., 1977.
9. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія іменних частин мови: Підсумкові контрольні завдання з курсу методичні вказівки до їх виконання / Укладачі: О.О. Дудка, В.Д.Пономаренко Харків – 1999. – 56 с.
10. Теорія і практика морфемного аналізу: Навчально-методичний посібник для студентів відділення російської мови та літератури філологічного факультету / Укладачі: Чернцова Є. В., Бикова Л. О. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2006. - 40 с.
11. Сучасна українська літературна мова. Лінгвістичний аналіз: Навчально-методичні матеріали для студентів філологічного факультету Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна / Укладачі: О.О.Дудка, Ю.І.Калашник, В.Д. Пономаренко, Н. П. Ращупкіна. – Х.:ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2007. – 76 с

МОРФОЛОГІЯ

Основна література

1. Арполенко Г.П. та ін. Числівник української мови.-К.: Наук. думка, 1980.
2. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія.-К.: Либідь, 1993.
3. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті.-К.:Наук. думка, 1988.
4. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови. – К., 2004. – 400с.
5. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова.-К.: Вища шк., 1976.
6. Горпинич В.О. Українська морфологія: навчальний посібник. – Дніпропетровськ, ДНУ, 2002. – 350с.
7. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивації в українській мові.-К.: Наук. думка. 1965.
8. Грищенко А.П. Прикметник в українській мові.-К. Наук. думка, 1978.
9. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови – Ч.1. -К.: Рад. шк., 1959.

10. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови.-Ч. I, 2.-К.:Вид-во КДУ, 1964.
11. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія.-К.: Вища шк.,1983.
12. Матвіяс І.Г. Іменник в українській мові.-К.: Рад. школа, 1974.
13. Русанівський В.М. Структура українського дієслова. – К.: Наук. думка, 1971.
14. Сучасна українська літературна мова; Морфологія /За ред. І.К. Білодіда - К.:Наук. думка, 1969.
15. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ, Н. І. Тоцька, І. М. Уздиган; За ред. А. П. Грищенка. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 1997. – 493 с.
16. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ,
17. С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Вища шк., 2000. – 430с.
18. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – 2-е вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400с

СИНТАКСИС

Основна література

1. Галас А. М. Синтаксис простого речення сучасної української літературної мови. Методичні розробки до практичних занять для студентів філологічного факультету (спеціальність «Українська мова і література») / А. М. Галас, В. І. Добощ, І. В. Сабадош. – Ужгород, 1999.
2. Губарева Г. А. Синтаксис словосполучення і простого неускладненого речення. Модульні завдання та методичні вказівки до їх виконання (для студентів філологічного факультету) / Г. А. Губарева. – Х., 2008.
3. Кобилянська М. Ф. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : збірник вправ / М. Ф. Кобилянська, Н. В. Гуйванюк. – К., 1992.
4. Контрольні завдання з сучасної української літературної мови та методичні вказівки для студентів-заочників IV-V курсів філологічного факультету. Синтаксис словосполучення та простого неускладненого речення / укл. О.К. Клименко, А. О. Сващенко. – Х., 1988.
5. Контрольні завдання з сучасної української літературної мови та методичні вказівки до їх виконання. Синтаксис простого ускладненого речення / укл. Ю. І. Зуєнко. – Х., 2002.
6. Лінгвістичний аналіз. Практикум : навчальний посібник / за ред. Г. Р. Передрій. – К., 2005.
7. Сучасна українська літературна мова. Лінгвістичний аналіз : навч.-метод. матеріали для студентів філол. факультету / укл. Дудка О. О., Калашник Ю. І., Пономаренко В. Д., Рашупкіна Н. П. – Х., 2007.
8. Явір В. В. Синтаксис сучасної української літературної мови. Збірник завдань для лабораторних робіт / В. В. Явір, Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 1999.
9. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посібник / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К., 2005.
10. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І. Р. Вихованець. – К., 1993.
11. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова / О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. – К., 1982.
12. Горпинич В. О. Українська мова : підручник : ч. 2 / В. О. Горпинич, В. Д. Горяний. – К., 1993.
13. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис : монографія / А. П. Загнітко. – Донецьк, 2001.

14. Іваницька Н. Л. Синтаксис простого речення / Н. Л. Іваницька. – К., 1989.
15. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : навч. посібник / М. У. Каранська. – К., 1994.
16. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови : підручник : Ч. II. / Б. М. Кулик. – К., 1965.
17. Слинко І. І. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання : навч. посібник / І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К., 1994.
18. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К., 1972.
19. Сучасна українська літературна мова : підручник / за ред. М. Я. Плющ. – К., 1994 (2003).
20. Сучасна українська мова : підручник / за ред. О. Д. Пономарева. – К., 1997 (2005).
21. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. — К., 2008 (або інші видання після 1993).
22. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник / К. Ф. Шульжук. – К.,

Допоміжна література

1. Арполенко Г. П. Структурні типи інфінітивних речень / Г. П. Арполенко // УМЛШ. – 1977. – № 3.
2. Бевзенко С. П. Структура складного речення в сучасній українській мові / С. П. Бевзенко. – К., 1987.
3. Болюх О. В. Власне-семантична і формально-граматична інтерпретація безособових речень / О. В. Болюх // Мовознавство. – 1992. – № 3.
4. Горяний В. Д. Синтаксис односкладних речень / В. Д. Горяний. – К., 1984.
5. Грищенко А. П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові / А. П. Грищенко. – К., 1969.
6. Губарева Г. А. Відокремлення вставних слів, словосполучень і речень / Г. А. Губарева, Ю. І. Калашник. – UNIVERSITATES : Наука і просвіта. – Х., 2014. – № 4. – С. 71–73.
7. Губарева Г. А. До проблеми вивчення відокремлених обставин у курсі сучасної української мови / Г. А. Губарева // Педагогічні науки : зб. наук. праць. Ч. 3. – Суми : СумДПІ імені А. С. Макаренка, 2008. – С. 463–470.
8. Дорошенко С. І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові / С. І. Дорошенко. – К., 1980.
9. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект / Анатолій Загнітко. – Донецьк, 2009. (http://www.ukrajinistika.edu.rs/preuzimanje/UKR_sintaksis.pdf)
10. Заборна М. Просте речення. Складні випадки аналізу : [навч. посібник] / Марія Заборна. – Тернопіль, 2002.
11. Зуєнко Ю. І. Дещо про відокремлення узгоджених означень / Ю. І. Зуєнко // UNIVERSITATES. Наука і просвіта. – Х., 2002. – № 4.
12. Іваницька Н. Л. Двоскладне речення в українській мові // Н. Л. Іваницька. – К., 1986.
13. Кадомцева Л. О. Українська мова: Синтаксис простого речення / Л. О. Кадомцева. – К., 1985.
14. Кононенко В. І. Відокремлення синтаксичних конструкцій із сполучником як / В. І. Кононенко // УМЛШ. – 1968. – № 11.
15. Олійник Г. П. Про структурні особливості речень з відокремленими дієприслівниковими конструкціями / Г. П. Олійник // Мовознавство. – 1977. – № 1
16. Пархонюк Л. Складне речення в українській мові. Багатокомпонентні конструкції / Людмила Пархонюк. – Тернопіль, 2007.
17. Синтаксис словосполучення і простого речення. – К., 1975.
18. Ткаченко Є. М. Українська мова. Пунктуація: правила, вправи, диктанти : навч. посібник / Є. М. Ткаченко. – Х., 2001.

19. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові / Раїса Христіанінова. — К., 2012.

ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

Основна література

- Ареальные исследования в языкознании и этнографии. — Л.: Наука, 1977. — 263 с.
- Атлас української мови у 3-х т. — К.: Наук. думка, 1984-2001. — Т.1-3.
- Баценко К.С. До питання про ізолекси Хмельниччини (на матеріалі термінів рільництва) // Мовознавство. — 1969. — № 6. — С.62-65.
- Біла О.С. Лінгвогеографічні критерії оцінки фонетичних явищ в зоні міждіалектних контактів // Проблеми укр. діалектології на сучасн. етапі: Тези доп. і повід. XVI Респ. діалектолог. нар. — Житомир, 1990. — С.78-79.
- Бородина М.А. Проблемы лингвистической географии (на материалах диалектов французского языка). — М.-Л.: Наука, 1966. — 219 с.
- Брахнов В.М. Про хід збирання і методику записування матеріалів до діалектологічного атласу української мови // Праці X Респ. діалектолог. нар. — К.: Вид-во АН УРСР, 1961. — С.224-231.
- Ващенко В.С. З історії та географії діалектних слів: Матеріали до вивчення лексики говорів Середньої та Нижньої Наддніпрянщини. — Х., 1962. — 175 с.
- Ващенко В.С. Лінгвістична географія Наддніпрянщини: Лексичні матеріали. — Дніпропетровськ, 1968. — 158 с.
- Взаимодействие лингвистических ареалов. Теория, методика и источники исследования. — Л.: Наука, 1980. — 272 с.
- Вопросы теории лингвистической географии. — М.: Наука, 1962. — 254 с.
- Ганцов В. Діалектологічна класифікація українських говорів. — К., 1923. — 106 с.
- Ганудель З.Т. Лінгвістичний атлас українських говорів Східної Словаччини. — Братислава, 1980-1990. — Т.1-2.
- Герман К.Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини. — Чернівці, 1995-1998. — Т.1-2.
- Герман К.Ф. Українські говірки Північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті: Фонетика. Фонологія. — Чернівці: Рута, 1995. — 400 с.
- Глуховцева К.Д. Лінгвістичний атлас лексики народного побуту українських східнословобжанських говірок. — Луганськ: Альма-матер, 2003. — 181 с.
- Глуховцева К. Лексичні особливості західного мікроареалу в системі українських східнословобжанських говірок // Вісн. Луган. держ. педун-ту ім. Т.Шевченка. — 2001. — № 12 (44). — С.7-17.
- Григорчук Л.М. Динаміка народної уснорозмовної мови і лінгвогеографія (на матеріалах другого тому Атласу української мови) // Мовознавство. — 1969. — № 6. — с.53-61.
- Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. — К.: Наук. думка, 1990. — 272 с.
- Гриценко П.Ю. До питання про ареальний аспект дослідження лексико-семантичної системи // Фонетична, морфологічна і лексична система українських говорів. — К.: Наук. думка, 1983. — С.163-167.
- Гриценко П.Ю. Лексико-семантична система в ареальному аспекті // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі: Тези. — Житомир, 1983. — С.35-39.
- Гриценко П.Ю. Лексична система і картографування // Українська діалектна лексика. — К.: Наук. думка, 1987. — С.10-20.
- Гриценко П.Ю. Простір і час // Проблеми сучасної ареалогії: Зб. ст. — К.: Наук. думка, 1994. — С.102-110.
- Дзендзелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області України: Лексика. — Ужгород, 1958-1993. — Ч.І-ІІІ.

Дзендзелівський Й.О. Лексичний атлас української мови (ЛАУМ) // Праці XII Респ. діалектолог. нар. — К.: Наук. думка, 1971. — С.17-23.

Дзендзелівський Й.О. Лінгвогеографічний аспект при дослідженні лексики українських говорів // Проблеми укр. діалектолог. на сучасн. етапі: Тези доп. і повід. XIV Респ. діалектолог. нар. — Житомир, 1990. — С.16-17.

Дзендзелівський Й.О. Лінгвогеографічний аспект у дослідженнях з історії мови // Праці XIII Респ. діалектолог. нар. — К.: Наук. думка, 1970. — С.28-34.

Дзендзелівський Й.О. Про зміст коментарів до лексичних лінгвістичних карт // Укр. діалектолог. збірн.: Кн.3. — К.: Довіра, 1997. — С.132-138.

Дзендзелівський Й.О. Про регіональні діалектологічні атласи української мови // Праці X Респ. діалектолог. нар. — К.: Вид-во АН УРСР, 1961. — С.17-25.

Євтушок О.М. Атлас будівельної лексики Західного Полісся. — Рівне, 1993. — 134 с.

Євтушок О. До питання про ареалогію західнополіського діалекту // Вісн. Луганськ. педун-ту ім. Т.Шевченка. — 2001. — № 12 (44). — С.34-38.

Жилко Ф.Т. Ареальні системи української мови // Мовознавство. — 1990. — № 4. — С.18-27.

Жилко Ф.Т. Говори української мови. — К.: Рад. шк., 1958. — 172 с.

Жилко Ф.Т. Деякі питання лінгвогеографічного аспекту в українській діалектології // Праці X Респ. діалектолог. нар. — К.: Вид-во АН УРСР, 1961. — С.3-16.

Жилко Ф.Т. Про лінгвогеографічне дослідження новостворених говорів української мови // Праці XII Респ. діалектолог. нар. — К.: Наук. думка, 1971. — С.3-13.

Жлуктенко Ю.О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади. — К.: Наук. думка, 1990. — 175 с.

Закревська Я. Ізоглоси словотвірних явищ на тлі ізоглос інших структурних рівнів // Укр. діалектолог. збірн.: Кн.3. — К.: Довіра, 1997. — С.101-112.

Закревська Я.В. Лінгвогеографічні дослідження у науковому доробку мовознавців інституту суспільних наук АН УРСР // Українська лексика в історичному та ареальному аспектах. — К.: Наук. думка, 1991. — С.78-88.

Закревська Я.В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. — К.: Наук. думка, 1976. — 163 с.

Зеленько А.С. Структурна семасіологія і лінгвогеографія // Проблеми укр. діалектології на сучасн. етапі: Тези доп. і повід. XVI Респ. діалектолог. нар. — Житомир, 1990. — С.20-21.

Зілинський І. Карта українських говорів: 3 поясненнями // Праці Українського наукового інституту. — Варшава, 1933. — Т.XIV. — С.7.

Карпатский диалектологический атлас: В 2-х т. — М., 1967.

Колесов В.В. Значение лингвистической географии в историческом изучении языка // Общеславянский лингвистический атлас: Материалы и исследования, 1973. — М.: Наука, 1975. — С.52-67.

Королевич Н.Ф. Розвиток української лінгвістичної географії (огляд літератури) // Українська лінгвістична географія. — К.: Наук. думка, 1966. — С.143-152.

Леснова В. Ареалогія лексики на позначення рис характеру людини в східнослов'янських говірках // Вісн. Луган. держ. педун-ту ім. Т.Шевченка. — 2001. — № 12 (44). — С.17-24.

Лизанець П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідники в українських говірках Закарпатської УРСР. — Ужгород: Вид-во Ужгород. ун-ту, 1976. — 327 с.

Мартінова Г.І. Ареальна диференціація середньонадніпряньського діалекту // Вісн. Черкаськ. ун-ту. Серія: Філологічні науки. — 2003. — Вип. 46. — С.162-168.

Мартінова Г.І. До типології діалектних ареалів правобережної Черкащини // Лінгвогеографія Черкащини. — Умань, 2000. — С.25-26.

Мартінова Г.І. Лінгвістична географія правобережної Черкащини: Монографія. — Черкаси: Відлуння, 2000. — 265 с.

Мартінова Г.І. Північні середньонадніпрянські говірки як об'єкт лінгвогеографічного аналізу // Волинь-Житомирщина: Історико-філологічн. збірн. з регіональних проблем. — 2003. — № 11. — С.44-59.

Матвіяс І.Г. Групування говорів української мови // Структурні рівні українських говорів. — К.: Наук. думка, 1992. — С.3-67.

Матвіяс І.Г. Інструкція для складання карт до Атласу української мови // Діалектолог. бюлетень. — 1961. — Вип.8. — С.1-11.

Матвіяс І.Г. Інструкція для складання коментарів до карт Атласу української мови // Діалектолог. бюлетень. — 1962. — Вип.9. — С.123-143.

Матвіяс І.Г. Членування південно-східного наріччя української мови // Мовознавство. — 1981. — № 4. — С.42-50.

Миртов А.В. Східна межа української мови // На мовознавчому фронті. — К., 1931. — Кн.1. — С.100-115.

Назарова Т.В. Лінгвістичний атлас Нижньої Прип'яті. — К.: Наук. думка, 1985. — 136 с.

Назарова Т.В. Спроба картографування мікроструктур в Атласі української мови // Територіальні діалекти і власні назви. — К.: Наук. думка, 1965. — С.122-141.

Никончук О.М. Ареалогія північного наріччя української мови за даними лісової лексики // Дослідження з української діалектології: Збірн. наук. праць. — К.: Наук. думка, 1991. — С.61-81.

Никончук М.В. Житомирськополісько-білоруські лексико-семантичні ізоглоси: На матеріалі лексики природи // Праці XIII Респ. діалектолог. нар. — К.:Наук. думка, 1970. — С.258-267.

Никончук М.В. Лексичний атлас правобережного Полісся. — К., 1994. — 386 с.

Никончук Н.В. Правобережнополесские говоры в лингвогеографическом освещении: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук. — Житомир, 1980. — 48 с.

Никончук М.В. Членування правобережнополіського діалектного масиву за ендемічними даними лексики і семантики // Мовознавство. — 1981. — № 4. — С.50-55.

Проблеми сучасної ареалогії: 36. ст. — К.: Наук. думка, 1994. — 341 с.

Парица М.З. З географії бойківських слів // Літопис Бойківщини. — Самбір, 1938. — № 10. — С.117-122.

Сабадош І.В. Атлас ботанічної лексики української мови. — Ужгород: Ужгород. держ. ун-т, 1999. — 104 с.

Сердега Р.Л. Ареальне виявлення елементів сільськогосподарської лексики у говорах Харківщини // Вісн. ХНУ ім. В.Н.Каразіна: Філологія. — 2004. — № 631. — Вип.41. — С.10-13.

Сікорська З.С. Деякі ареальні розрізнення в лексиці українських говірок південно-східного мовного пограниччя (межиріччя Айдару і Калитви) // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: Тези доп. — Ужгород, 1978. — С.63-64.

Тищенко Т.М. Подільсько-середньонадніпрянське суміжжя у світлі ізоглос: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — К., 2003. — 19 с.

Удлер Р.Я. Типы лингвистических атласов и их познавательное значение // Проблеми укр. діалектолог. на сучасн. етапі: Тези доп. і повід. XIV Респ. діалектолог. нар. — Житомир, 1990. — С.18-19.

Українська лінгвістична географія. — К.: Наук. думка, 1966. — 156 с.

Щербина Т.В. Середньонадніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — К., 2003. — 23 с.

ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА

Основна література

1. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови (Нариси із словозміни та словотвору) / С. П. Бевзенко. — Ужгород : Закарпат. обл. вид-во, 1960. — 416 с.

2. Безпалько О. П. Історична грамати́ка української мови : підруч. / О. П. Безпалько, М. К. Бойчук, М. А. Жовтобрюх та ін. — К., 1957.
 3. Історична грамати́ка української мови : підруч. / О. П. Безпалько, М. К. Бойчук, М. А. Жовтобрюх та ін. — 2-е вид., випр. — К. : Рад. шк., 1962. — 510 с.
 4. Історія української мови : хрестоматія : навч. посіб. для вузів / С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко. — К. : Либідь, 1996. — 288 с.
 5. Жовтобрюх М. А. Історична грамати́ка української мови / М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко. — К. : Вища шк., 1980. — 319 с.
 6. Історія української мови: Морфологія. — К. : Наук. думка, 1978. — 539 с.
 7. Історія української мови: Синтаксис. — К. : Наук. думка, 1983. — 503 с.
 8. Історія української мови: Фонетика. — К. : Наук. думка, 1979. — 367 с.
 9. Слинько І. І. Історичний синтаксис української мови / І. І. Слинько. — К. : Вища шк., 1973. — 216 с.
 10. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови / Юрій Шевельов. — Х. : Акта, 2002. — 1054 с. — (Класика української науки.)
- Шевельов Ю. Чому общерусский язык, а не вібчоруська мова? (З проблем східнослов'янської глотогонії) // Другий Міжнародний конгрес українців : Доповіді і повідомлення. Мовознавство. — Львів, 1993. — С. 54—65

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Основна література

1. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / [упоряд., авт. іст.—біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик] / Іван Огієнко (Митрополит Іларіон). — К. : Либідь, 1995. — 296 с. ; К. : Наша культура і наука, 2001. — 440 с. [Вінніпег, 1949].
 2. Русанівський В. М. Історія української літературної мови : підручник / В. М. Русанівський. — К. : АртЕк, 2001. — 392 с.; 2-е вид., доп. і перероб. — К. : АртЕк, 2002. — 423 с.
 3. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (XVII ст. — 1933 р.) / Василь Чапленко. — Нью-Йорк, 1970. — 448 с.
- II
4. Декларація прав національностей України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 53. — С. 1554—1555.
 5. Закон України “Про освіту” // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 21. — С. 253—78.
 6. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 381—417.

Допоміжна література

1. Ажнюк Б. Мовна політика і єдність нації / Богдан Ажнюк // Мовознавство : доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. українців ; відп. ред. В. Німчук. — К. : Пульсари, 2002. — С. 202—207.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. — К. : Вища школа, 1991. — 231 с.
3. Боярова Л. Г. Юрій Шевельов про мовну політику в радянській Україні / Л. Г. Боярова // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Сер. : Філологія. — 2009. — № 843, вип. 55. — С. 15—19.
4. Булаховський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булаховський. — К. : Вид-во Акад. наук Української РСР, 1956. — 220 с.
5. Бучко Д. Г. Роль Ю. Федьковича в історії розвитку української літературної мови / Д. Г. Бучко // Мовознавство. — 1984. — № 4. — С. 38—43.
6. Висоцький С. О. Київська писемна школа X — XII ст. (До історії української писемності) / С. О. Висоцький. — Л. ; Київ ; Нью-Йорк, 1998 : Вид-во М. П. Коця. — 247 с.

7. Горбач О. Засади періодизації історії української літературної мови й етапи її розвитку / Олекса Горбач // Другий Міжнар. конгр. українців : доп. і повідомл. Мовознавство. — Львів, 1993. — С. 7—12.

8. Горецький П. Й. Історія української лексикографії / П. Й. Горецький. — К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1963. — 243 с.

9. Грещук В. Мовна ситуація в Галичині кінця XVIII — початку XIX століття / Василь Грещук // Матеріали V конгр. Міжнар. асоц. українців. Мовознавство : зб. наук. статей. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 168—173.

10. Грещук В. Проблема розвитку української літературної мови в Галичині середини XIX ст. / Василь Грещук // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгр. українців. — К. : Пульсари, 2002. — С. 233—237.

11. Губко О. До початків українського друкарства / О. Губко // Архіви України. — 1969. — №3. — С. 12—14.

12. Гузар О. Розвиток української мови в національно-культурній програмі журналу «Основа» / Олена Гузар // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгр. українців. — К. : Пульсари, 2002. — С. 237—241.

13. Данилюк Н. До проблеми єдиної української літературної мови і її варіантів / Ніна Данилюк // Другий Міжнар. конгр. українців : доп. і повідомл. Мовознавство. — Львів, 1993. — С. 12—16.

14. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / Іван Дзюба. — К. : Вид. дім «Києво—Могилянська акад.», 2005. — 330 с.

15. Жанри і стилі української літературної мови / [Німчук В. В., Русанівський В. М., Чепіга І. П. та ін. ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні]. — К. : Наук. думка, 1989. — 284 с.

16. Жовтобрюх М. А. «Грамматика словенская» Івана Ужевича — пам'ятка староукраїнської літературної мови / М. А. Жовтобрюх // Слово і труд. До сімдесятиріччя академіка Івана Костянтиновича Білодіда. — Київ, 1976. — С. 167—179.

17. Жовтобрюх М. А. Староукраїнські грамоти як пам'ятки літературної мови / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. — 1976. — № 4. — С. 62—70.

18. Залізняк Л. Походження українців : між наукою та ідеологією : популярне видання / Леонід Залізняк. — К. : Темпора, 2008. — 104 с.

19. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. Початки українського друкарства / Я. Запаско, О. Мацюк, В. Стасенко. — Л. : Центр Європи, 2000. — 222 с.

20. Іванишин В. Мова і нація / Василь Іванишин, Ярослав Радевич-Винницький. — Дрогобич : Видавн. фірма «Відродження», 1994. — 218 с.

21. Ісаєвич Я. Українське книговидання : витоки, розвиток, проблеми. — Л. : Ін-т українознавства, 2002. — 520 с.

22. Карпенко Ю. О. Становлення української літературної мови на Буковині / Ю. О. Карпенко // Мовознавство. — 1978. — № 1. — С. 38—48.

23. Києво-Могилянська академія ХVII-ХVIII ст. в іменах. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2001. — 736 с.

24. Кияк Т. Державна двомовність — міфи та реальність / Тарас Кияк // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць / [НАН України, Інститут української мови, Комітет наукової термінології ; ред. кол. : Симоненко Л. О. (відп. ред.) та ін.] — К., 1998. — С. 17—25.

25. Красуский М. Древность малороссийского языка / Михаил Красуский // Индо-Европа. — 1991. — С. 9—42.

26. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні : зовнішня історія української мови / Віктор Кубайчук. — К. : «К. І. С.», 2004. — 176 с.

27. Кудрицький Є. М. Іван Ужевич — український граматист ХVII ст. і його праця / Є. М. Кудрицький. — Мовознавство, 1970. — № 1. — С. 35—48.

28. Курс історії української літературної мови / [АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; відп. ред. К. К. Цілуйко]. — К. : Акад. наук УРСР. —

- Т. 1 : дожовтневий період / [І. К. Білодід, П. Й. Горещкий, В. С. Ільїн та інші ; під керівництвом І. К. Білодіда]. — 1958. — 595 с.
- Т. 2 : радянський період / [Авт. розд. : І. К. Білодід, М. А. Жовтобрюх, Г. П. Іжакевич та інші ; за ред. І. К. Білодіда]. — 1961. — 416 с.
29. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України : навч. посіб. / О. М. Куць. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. — 275 с.
30. Левченко Г. А. Нариси з історії української літературної мови першої половини XIX ст. : посіб. для пед. вишів ; за ред. М. Грунського/ Г. А. Левченко. — К. ; Х. : Рад. школа, 1946. — 144 с.
31. Масенко Л. Мова і політика / Лариса Масенко. — К. : Соняшник, 1999. — 100 с.
32. Масенко Л. Мова і суспільство : Постколоніал. вимір / Лариса Масенко. — К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2004. — 163 с.
33. Масенко Л. Мовна політика в УРСР : історія лінгвоциду / Лариса Масенко // Українська мова у XX сторіччі : історія лінгвоциду : док. і матеріали ; упоряд. : Л. Масенко та ін. — К. : Вид. дім “Києво-Могилянська акад.”, 2005. — С. 5—32.
34. Матвієнко А. Пересопницьке Євангеліє — видатна пам’ятка українського відродження XVII ст. / Антоніна Матвієнко // Дивослово. — 2004. — № 5. — С. 31—34.
35. Матвіяс І. Варіанти української літературної мови від найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Іван Матвіяс // Культура слова. — К. — 1996. — Вип. 46—47. — С. 3—22.
36. Матвіяс І. Варіанти української літературної мови в кінці XVIII і в XIX ст. / Іван Матвіяс // Культура слова. — К. — 1996. — Вип. 48—49. — С. 11—28.
37. Матвіяс І. Взаємодія між східноукраїнським і західноукраїнським варіантами літературної мови в кінці XIX і в XX ст. / Іван Матвіяс // Культура слова. — К. — 1997. — Вип. 50. — С. 14—21.
38. Матвіяс І. Г. Діалектна основа української літературної мови / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. — 2007. — № 6. — С. 26—36.
39. Мацюк О. Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова? / Орест Мацюк // Архіви України. — 1968. — № 1-2.
40. Мацюк О. Ще про початки книгодрукування на Україні // Архіви України. — 1971. — № 1.
41. Мельников О. Чи було книгодрукування в Україні до Івана Федорова : огляд публікацій останніх років / Олександр Мельников // Вісн. Кн. палати. — 2006. — № 4. — С. 10—13.
42. Мельничук О. С. Питання початкового розвитку східнослов’янської писемності / О. С. Мельничук // Мовознавство. — 1985. — № 2. — С. 17—22.
43. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. / Василь Микитась. — К. : Абрис, 1994. — 288 с.
44. Мовна політика та мовна ситуація в Україні : аналіз і рекомендації / [За ред. Юліане Бестерс-Дільгер]. — Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 363 с.
45. Мозер М. Огляд історії української мови середньої доби / Міхаель Мозер // Мозер М. Причинки до історії української мови / [За заг. ред. С. Вакуленка]. — Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. — XVI. — С. 40—54.
46. Мозер М. Що таке «проста мова»? / Міхаель Мозер // Мозер М. Причинки до історії української мови / За заг. ред. С. Вакуленка. — Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. — XVI. — С. 75—111.
47. Мозер М. «Язичіє» — псевдотермін в українському мовознавстві / Міхаель Мозер // Мозер М. Причинки до історії української мови / За заг. ред. С. Вакуленка. — Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2008. — XVI. — С. 641—666.
48. Мойсієнко В. М. Про національний статус «руської мови» в часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої / В. М. Мойсієнко // Мовознавство. — 2005. — № 1. — С. 67—82.

49. Мойсієнко В. М. Чи мала «руська мова» національність у часи Великого князівства Литовського? / Віктор Мойсієнко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. — Ужгород, 2005. — Вип. 8. — С. 69—94.

50. Муромцев І. В. Г. Ф. Квітка—Основ'яненко в історії української літературної мови / І. В. Муромцев, О. Г. Муромцева // Мовознавство. — 1978. — № 6. — С. 3—10.

51. Муромцева О. З історії української літературної мови : вибрані праці / Ольга Муромцева. — Х., 2008. — 229 с.

52. Муромцева О. Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX — на початку XX ст. / О. Г. Муромцева. — Харків : Вид-во при Харк. держ. ун-ті видавн. об-ня «Вища школа», 1985. — 152 с.

53. Муромцева О. Тенденції розвитку словникового складу української літературної мови (кінець 80-х — 90-і рр.) / Ольга Муромцева // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгр. українців. — К. : Пульсари, 2002. — С. 22—25.

54. Наєнко Г. Етапи становлення наукового стилю української мови : кінець 16 — перша половина 17 століття / Галина Наєнко // Матеріали V конгр. Міжнар. асоц. українців. Мовознавство : зб. наук. статей. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 162—167.

55. Наконечний М. Ф. Квітка-Основ'яненко і розвиток національної літературної мови / М. Ф. Наконечний // Мовознавство. — 1990. — № 4. — С. 63—69.

56. Наконечний М. Ф. Перша граматики «нової» літературної мови / М. Наконечний // Мовознавство. — 1968. — № 5. — С. 43—51.

57. Низовий М. «Чи було книгодрукування в Україні до Івана Федорова?» (Хто ставить це питання і як на нього відповідають) // Вісн. Кн. палати. — 2006. — №9. — С. 32—37.

58. Німчук В. В. Іван Федоров і початок світського книгодрукування / В. В. Німчук // Мовознавство. — 1975. — № 1. — С. 73—80.

59. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV—XVII ст. / [АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні] / В. В. Німчук. — К. : Наук. думка, 1985. — 223 с.

60. Німчук В. В. Початки літературних мов Київської Русі / В. В. Німчук // Мовознавство. — 1982. — № 2. — С. 32—35.

61. Німчук В. В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською / В. В. Німчук. — К. : Наук. думка, 1980. — 304 с.

62. Новітні міфи та фальшивки про походження українців : зб. статей : популярне видання. — К. : Темпора, 2008. — 136 с.

63. Огієнко І. Історія українського друкарства / Упор., авт. іст.—біогр. нарису і приміт. М. С. Тимошик / Іван Огієнко. — К. : Либідь, 1994. — 448 с.

64. Окара А. Творчість Івана Котляревського та нова парадигма української літературної мови / Андрій Окара // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгр. українців. — К. : Пульсари, 2002. — С. 228—232.

65. Остапчук О. Мовна ситуація на Правобережній Україні в першій половині XIX ст. / Оксана Остапчук // Матеріали V конгр. Міжнар. асоц. українців. Мовознавство : зб. наук. статей. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 182—184.

66. Павлюк М. В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду / М. В. Павлюк. — К. ; О. : Вища школа, 1978. — 184 с.

67. Передрієнко В. А. Формування української літературної мови XVIII ст. на народній основі / В. А. Передрієнко. — К. : Наук. думка, 1979. — 143 с.

68. Пешак М. М. Проблема вичленування слова як самостійної одиниці (На матеріалі грамот XIV ст.) / М. М. Пешак // Мовознавство. — 1972. — № 4. — С. 74—81.

69. Пешак М. М. Типи українських грамот XIV ст. та їх стилістичні особливості / М. М. Пешак // Мовознавство. — 1970. — № 6. — С. 58—65.

70. Півторак Г. П. Державна мова у Великому князівстві литовському і проблема розмежування українських і білоруських писемних пам'яток / Г. П. Півторак // Мовознавство. — 2005. — № 3—4. — С. 80—84.

71. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі "спільної колиски" / Григорій Півторак. — Київ. : Видавн. центр "Академія", 2001. — 152 с.

72. Півторак Г. Українці : звідки ми і наша мова / Григорій Півторак. — К. : Наук. думка, 1993. — 200 с.

73. Плющ П. П. Історія української літературної мови / П. П. Плющ — К. : Вища школа, 1971. — 423 с.

74. Погрібний А. Державна мова як важіль українського державотворення / Анатолій Погрібний // Мовознавство : доп. та повідомл. на IV Міжнар. конгр. і україністів. — К. : Пульсари, 2002. — С. 142—149.

75. Полюга Л. Деформоване висвітлення історії української літературної мови в часи радянського тоталітаризму / Лев Полюга // Другий Міжнар. конгр. україністів : доп. і повідомл. Мовознавство. — Львів, 1993. — С. 36—41.

76. Русанівський В. М. Ще про дві літературні мови в Київській Русі / В. М. Русанівський // Мовознавство. — 1996. — № 6. — С. 11—12.

77. Січкарь С. А. Ідіолект Тараса Шевченка і сучасні мовні норми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова» / С. А. Січкарь. — К., 2003. — 19 с.

78. Сокуров-Величко С. Про першість взагалі і зокрема // Вісн. Кн. палати. — 2007. — №1. — С. 25—27.

79. Сологуб Н. Актуальні питання сучасного українського мовного розвитку / Надія Сологуб // Матеріали V конгр. Міжнар. асоц. україністів. Мовознавство : зб. наук. статей. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 5—9.

80. Східнослов'янські граматики XVI — XVII ст. : матеріали симпозиуму / [Редкол. : І. П. Чепіга (голова) та інші]. — К. : Наук. думка, 1982. — 178 с.

81. Тараненко О. О. Б. Грінченко і «Словарь української мови» / О. О. Тараненко // УМЛШ. — 1988. — № 12. — С. 58—64.

82. Тимошик М. Витоки українського друкарства як об'єкт критики новітніх опонентів українського відродження / Микола Тимошик. — Режим доступу: <http://narodna.pravda.com.ua/culture/4ab1dcec9bd68/>

83. Тимошик М. Українська книжка як об'єкт фальсифікацій, Або що стоїть за так званою полемікою новітніх опонентів українського відродження в гуманітарних дослідженнях // Дзеркало тижня. — 2007. — №40. — 27 жовтня — 2 листопада.

84. Ткач Л. Західноукраїнський варіант літературної мови кінця XIX — початку XX століття і проблема мовної спадкоємності в сучасній Україні / Людмила Ткач // Матеріали V конгр. Міжнар. асоц. україністів. Мовознавство : зб. наук. статей. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 22—37.

85. Ткач Л. Особливості західноукраїнського слововжитку кінця XIX — початку XX ст. у контексті літературно—писемної традиції української мови / Людмила Ткач // Мовознавство. — 2001. — № 3. — С. 113—119.

86. Трифонов Р. А. Мова творів Тараса Шевченка в дискусії початку XX ст. з питань вироблення норм української літературної мови / Р. А. Трифонов // Слово про Шевченка : зб. — Х. : Основа, 1998. — С. 102—106.

87. Трифонов Р. А. Роль мовної дискусії початку XX ст. у процесі формування літературних норм української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова» / Р. А. Трифонов. — Харків, 2000. — 20 с.

88. Українські грамоти XV ст. [підгот. тексту, вступ. стаття і коментарі В. М. Русанівського ; відп. ред. М. М. Пешак]. — К. : Наук. думка, 1965. — 163 с.

89. Фаріон І. Мова — краса і сила : Суспільно—креативна роль української мови в XI — середині XIX ст. / Ірина Фаріон. — Львів : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. — 168 с.

90. Фаріон І. Отець Маркіян Шашкевич — український мовотворець : лінгвістичний феномен на тлі світового романтизму / Ірина Фаріон. — Львів : Свічадо, 2007, 2007. — 136 с.

91. Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV – XVII століттях : мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива : монографія / І. Д. Фаріон. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. — 656 с.

92. Хижняк З. І. Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Маньківський. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. — 184 с.

93. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови / Юрій Шевельов. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. — 160 с.

94. Шевельов Ю. Пролегомена до вивчення мови та стилю Г. Сковороди // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. [упоряд. Л. Масенко] / Юрій Шевельов. — К. : Вид. дім «Києво—Могилянська академія», 2008.

Кн. І. Мовознавство. — С. 511—566.

95. Шевельов Ю. Так нас навчали правильних проізношень // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. [упоряд. Л. Масенко] / Юрій Шевельов. — К. : Вид. дім «Києво—Могилянська академія», 2008.

Кн. І. Мовознавство. — С. 280—333.

96. Шевельов Ю. Українська мова в I половині XX ст. (1990-1941) : Стан і статус // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. [упоряд. Л. Масенко] / Юрій Шевельов. — К. : Вид. дім «Києво—Могилянська академія», 2008.

Кн. І. Мовознавство. — С. 26—279.

97. Шевчук В. Мова і витворення культурних та духовних цінностей (XVII—XVIII ст.) / Валерій Шевчук // Дивослово. — 1996. — № 3. — С. 16—22.

98. Широкопад Ф. Питання «давньоруської мови» в дослідженні Юрія Шевельова «Между праславянским и русским» / Фросина Широкопад // Збірник Харківського історико—філологічного товариства. — Х. : Око, 1995. — Т. 4. — С. 161—168.

99. Юсова Н. «Давньоруська народність» : зародження і становлення концепції в радянській історичній науці (1930-ті – перша половина 1940-х рр.) : монографія. — 2—е вид., перероб. і доп. / Н. Юсова. — К. : ВД «Стилос», 2006. — 620 с.

100. Ющук І. П. Про походження української мови / І. П. Ющук // Мова наша українська : статті, виступи, роздуми. — К. : Вид. центр «Просвіта», 2003. — С. 9—34.

101. Ющук І. Якою мовою розмовляла Київська Русь / Іван Ющук // Золоті ворота. — Видання товариства зв'язків з українцями за межами України. — 1994. — Вип. 6. — С. 121—134.

Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка з вступного випробування складає не менше 50 балів.

Голова предметної комісії

(підпис)

Анатолій НЕЛЮБА

(прізвище та ініціали)

Програму затверджено на засіданні приймальної комісії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Протокол № 2 від 08 лютого 2021 р.

Відповідальний секретар

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Ольга АНОЩЕНКО